

Research Article/Araştırma Makalesi

Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri

Original, Radical, and Managerial: Thorstein Veblen and Social Class Origins of American Institutionalism

Mehmet Gürsan ŞENALP¹

Öz

Bu çalışma, ABD'de Yıldızlı Çağ (*Gilded Age*) olarak bilinen 1800'lerin son çeyreği ile 20. yüzyılın ilk yarısına – İlerici Dönem (*Progressive Era*) ve Yeni Düzen (*New Deal*) yıllarına – odaklanmaktadır. Bunu yaparken, makale ilk başta Amerikan kurumsalcılarının bazı önde gelen isimlerinin yoğun şekilde etkilendikleri Alman Tarihsel Okulu ve Amerikan Siyasal İktisat Okulu (ya da Amerikan Okulu) ile ilişkilerine bakıyor. Yaygın görüş kurumsalcılığın neoklasik iktisadın hegemonyasına direnebilmiş ve Amerikan üniversitelerindeki iktisat bölümlerinde önemli bir ağırlık elde edebilmiş olduğu yönündedir. Dolayısıyla, çalışmanın ilk iki bölümü kurumsalcılığın, 'Amerikan', 'orijinal' ve 'radikal' olarak anılan unsurlarına odaklanıyor. Yazının asli meselesi ise şu: "Veblen gibi bir figürün Amerikan kapitalizmine karşı radikal görüşleri ve sonradan görme zenginlerin gösterişçi yaşam tarzlarıyla alay eden iğneleyici yazılarıyla özdeş Kurumsalcı/Evrimselci iktisat, ABD akademisi, araştırma enstitüleri ve bürokrasisinde 'neoklasik teoriyle eşit önemde' görülüp bir tür ana akım konumunu nasıl edebildi?" Bu bağlamda, çalışma, Amerikan Kurumsalcılığının şekillendiği ve etkili olduğu üç farklı kesite odaklanıyor. Bunların ilk ikisinde (1) Alman Tarihsel Okulu'nun Almanya'da tahsil görmüş 'yeni nesil' iktisatçılar aracılığıyla yarattığı etki, (2) 20. yüzyılın ortalarında artık çoktan unutulmuş Amerikan Okulu'nun korumacı/milliyetçi doktrinlerinin etkisi üzerine odaklanılıyor. Yazı, son olarak (3) Amerikan kurumsalcılığının toplumsal sınıf kökenlerini açığa çıkaran 1930'lardaki 'yönetimsel devrim' tartışmalarına uzanıyor. Burada Amerikan kurumsalcılarının, Yeni Düzen yıllarında yükselen 'yönetimsel sınıfın' ilerici unsurlarını temsil eden 'organik aydınları' olduğu ve geleneğin ABD'deki başarısının arkasında bu organik ilişkinin bulunduğu iddia ediliyor.

Jel Kodları: B15, B25, B52

Anahtar Kelimeler: Amerikan Kurumsalcılığı, Veblen, Alman Tarihsel Okulu, Amerikan Okulu, Yönetimsellik

¹ Doç. Dr., Atılım Üniversitesi, İktisat Bölümü, gursan.senalp@atilim.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1062-463X

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscaeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

Abstract

This study focuses on the last quarter of the 1800s, known as the Gilded Age in the U.S., and the first half of the 20th century, namely the Progressive Era and New Deal years. In doing so, the paper first nails down the relations among some leading figures of the American institutionalists with the German Historical School and the American School of Political Economy (or American School) during the Gilded Age. It has been widely accepted that the former group was heavily influenced by the latter schools. As is known, institutionalism was able to challenge the hegemony of neoclassical economics throughout the Gilded Age and the following Progressive Era, gaining important positions in the economics departments of American universities. Thus, the first two sections of this study focus on the so-called 'American', 'original' and 'radical' aspects of institutionalism. The main concern here is to understand how Institutional/Evolutionary Economics could, chiefly represented by Veblen's biting satirical writings and radical critique of American capitalism that mostly mocked the lavish lifestyles of the *nouveau riche* of the day, be seen as powerful as neoclassical theory, and constituted a kind of 'orthodoxy' position in a country like the U.S. I focus on three distinct moments in which American Institutionalism was formed and became influential: (1) the influence of the *German Historical School through Germany-trained 'new generation' of economists*, (2) the contributions of the American School with their *protectionist/nationalist doctrines*, which was long forgotten by the mid-20th century. My discussion also aims to address (3) the social class origins and characteristics of institutionalism by trying to identify the key social class interests that it served or was appealed to. I argue that the American institutionalists were the 'organic intellectuals,' representing the progressive elements of this newly rising 'managerial class' in the New Deal. It was this organic relationship that was behind the success of institutionalism in the U.S.

Jel Codes: B15, B25, B52

Keywords: *American Institutionalism, Thorstein Veblen, German Historical School, American School, Managerialism*

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

1. Giriş: Türkiye Kaynaklı Yazında Veblen ve Kurumsal İktisat

Bu çalışmanın çıkış noktasında Thorstein B. Veblen'in (1857-1923) geçen yüzyılın başlarında dile getirdiği kapitalist toplum eleştirisinin ana hatlarıyla geçerliliğini koruduğu kabulü var (Perelman, 2015; Hamilton & Petrovic, 2009). Diğer bir deyişle, Veblen bugün yaşıyor olsaydı çağımızın 'gösterişçi aylakları,' 'çıkar çevreleri' ve 'soyguncu baronları'na karşı Yıldızlı Çağ'da (Gilded Age) gördüğümüzden farklı bir tavır takınmazdı. Maddi ve teknik ilerlemeyi sabote eden yağmacılığı, evrimsel olarak üstün oluşlarını bir tarafa bırakın, işletmenin günümüzdeki *kaptanlarının* barbarca davranışlarıyla açıklamaya devam ederdi. Kaldı ki bugün için *yağmacı içgüdü*lerin geriletılarak *ustalık içgüdü*sünün barışçı/yapıcı dinamiklerinin toplumda üstünlük kurduğu, *parasal kültürün* ve *aylak sınıfın* ahlakının yerini daha başka bir düzeneğin aldığı da söylenemez. Hatta "yağmacı becerilere hayranlık, astlık hiyerarşisine teslim olma ve bilginin yerini yaygın bir şekilde efsane ve törenselliğin alması" (Hunt & Lautzenheiser, 2016: 493) gibi *düşünce alışkanlıkları*, Veblen'in zamanında gözlemlediğinden çok daha güçlü ve yaygın. Finansallaşma, vergi cennetleri, gölge bankacılık, kredi manipülasyonları, fiyat enflasyonu, gayrimenkul spekülasyonu, taklit, üretimin sabote edilmesi, aşırı rekabet ortamı, komşuların kötülenmesi, satıcılığın yüceltilmesi, iş insanının kutsallaştırılması ve 'gösterişçi tüketim' gibi olgular/pratikler hala kapitalist toplumun vazgeçilmez unsurları olmayı sürdürüyor. Böylece Veblen'in fikirlerinden etkilenerek kurumsalcı/evrimselci yaklaşımlara sempati duyan çok sayıda eleştirel iktisatçı ve sosyal bilimcinin daima var olagelmesi şaşırtıcı olmaktan çıkıyor. Kaldı ki Veblen'in fikirlerinin ve Kurumsalcı-Evrimselci iktisadın güncelliği konusunda geniş bir uluslararası yazın çoktan beridir oluşmuş haldedir (Hunt, 1979; O'Hara, 2002; Cornehlis, 2004; Hodgson, 2007b; Jo & Lee, 2015; Stone & Xiaoping, 2016).

Kurumsalcılığa ve Veblen'e yönelik uluslararası ilginin Türkiye'deki izdüşümlerini bu konuda verilen akademik eserlerin (tez, makale ve özgün/çeviri kitap) ve gerçekleştirilen etkinliklerin (sempozyum, konferans, vb.) sayısında son iki on yılda meydana gelen artışa bakarak tespit edebiliyoruz. Bunlar arasında Ahmet Haşim Köse & Ahmet Öncü'nün (2000) kaleme aldığı *Kapitalizm, İnsanlık ve Mühendislik: Türkiye'de Mühendisler Mimarlar* hayli radikal fikirleriyle Veblen'i Türkiyeli okura tanıtan ilk ve en önemli çalışmalardan birisidir. Mühendislerin ve mimarların toplumsal sınıf konumlarını Veblen ve Taylor gibi iki ismin birbirine taban tabana zıt yaklaşımları üzerinden tartışan kitap TMMOB yayınlarından çıkmıştı. Ardından Veblen'in en önemli eserlerinden birisi olarak kabul edilen *Mühendislik ve Fiyat Sistemi*'nin Türkçe çevirisi Ahmet Öncü'nün editörlüğünde Elektrik Mühendisleri Odası tarafından yayımlandı (bkz. Veblen, 2011 [1921]). Ertesi yıl Yıldız Teknik Üniversitesi'nde yine TMMOB tarafından düzenlenen Uluslararası Veblen Sempozyumu'nda ise "kapitalizme karşı akılcı bir iktisadi düzenin olanakları" tartışılmış ve etkinlik bildirilerinden oluşan bir seçki *Thorstein Veblen: Kullanım Kılavuzu* (Öncü, 2015a) başlığıyla okurlarla buluşmuştu.² Burada Veblen'deki radikal yahut William Dugger'ın (2011) deyimiyle 'Kızıl' (sosyalist ve materyalist) öğeleri ön plana çıkartarak, bu önemli düşünürün '*mühendislik ideolojisi*' ve '*işletme ideolojisi*' karşıtlığı gibi ikilemleri üzerinden Türkiye'nin sınıf mücadeleleri ve ekonomi politik tartışmalar gündemine katkı yapma veya müdahalede bulunma arayışı vardı. Veblen'nin parasal (*pecuniary*) sınıfların amansız ve beyhude zenginleşme arzularını meşrulaştırdığını düşündüğü *işletme ideolojisinin*

² Bu derleme aynı zamanda İngilizce olarak da basılmıştır. Bkz. Hudson & Öncü (2016).

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

karşısına ‘devrimci bir aktör’ olarak mühendisler ve *mühendislik ideolojisini* koyması Türkiye özelinde bir dizi başka çalışmada ele alınmıştı (bkz. Şenalp, 2007b, 2012; Öncü, 2015b, 2017). Aynı dönemde Eyüp Özveren’in (2007a) *Kurumsal İktisat* başlıklı derlemesi yayımlandı. Yoğun bir çalışmanın ürünü bu kitap, Türkçe yazına önemli bir katkı olmanın yanı sıra Türkiye’deki birçok lisans ve lisansüstü iktisat programlarında da sıklıkla okutuluyor. Kitapta alanlarında önde gelen iktisatçıların yanı sıra kurumsal–evrimsel iktisada ve iktisadi düşünce tarihiyle ilgili temalara temas etmiş lisansüstü tezlerden türeyen çalışmalara da yer verilmişti (Tezel, 2007; Şenalp, 2007a; Özçelik, 2007; Gürkan, 2007). Kitapta kurumsal iktisadın kara kutusu aralanmakta ve 1950’li yıllarda başlayan Türkiye macerasının köşe taşları ODTÜ’den İstanbul Üniversitesi’ne – Fikret Görün ve Çağlar Keyder hocaların derslerine – uzanan bir çerçevede başarıyla gözler önüne serilmekte idi (bkz. Özveren, 2007b).

Bu çalışma ise yukarıda kabaca çerçevelenen Türkiye kaynaklı siyasal iktisat yazını izleyerek ABD’de Yıldızlı Çağ olarak bilinen 1800’lü yılların son çeyreği ile 20 yüzyılın ilk yarısına yani İlerici Dönem (*Progressive Era*) ve Yeni Düzen (*New Deal*) yıllarına odaklanıyor.³ Amerikan kurumsalcılığı, adı geçen dönemde neoklasik iktisadın hegemonyasına kafa tutmuş, Amerikan akademisinde üniversite kadroları, bilim kürsüleri, itibarlı meslek örgütleri ve akademik yayın mecralarıyla önemli etki alanları oluşturabilmiştir. Dolayısıyla birbirini izleyen iki alt bölüm, kurumsalcılığın ‘orijinal’, ‘radikal’, ve ‘Amerikan’ olarak anılan unsurlarını ortaya koymayı amaçladı. Buradan hareketle çalışma, “Veblen gibi radikal bir figürün keskin fikirleriyle özdeş görülen kurumsalcılığın, anılan dönemde, *Birleşik Devletler gibi bir yerde*, bir tür ‘ana akım’ konumunu nasıl edinmiş olabileceği” sorusuna odaklandı. Çalışmada bu olgu üç başlık altında incelenmektedir. İlkin, Alman Tarihsel Okulu’yla olan bağlantıya; ikinci olarak, 20. yüzyılın ortalarında artık çoktan unutulmuş olan Amerikan Okulu’nun ilginç katkılarına bakılmaktadır. Kurumsalcılığın ABD’de bir süreliğine de olsa ana akım gelenek olmasıyla *laissez-faire*’ciliğe veya İngiliz klasik siyasal iktisadına (Ricardocu ve Malthusçu teorilere) karşı 19. yüzyılda gelişen *korumacılık yanlısı eleştiri* arasındaki doğrudan ilişki hatırlatılmak istenmiştir. Üçüncü olarak, çalışma kurumsalcılığın teorik/politik tezlerinin sınıfsal niteliğini ve hangi toplumsal gücün işine yaradığını göstermeyi hedeflemektedir. Amerikan kurumsalcılığı, ideolojik açıdan, “sol yönetimsellik” olarak tanımlayabilecek bir bağlama oturmaktadır. ABD’de 1920’ler ve 30’larda özel kesim ve kamuda yönetici/mühendisler ve teknokratların, daha genel ifadeyle, yeni bir ‘yönetimsel sınıfın’ (*managerial class*) yükselişine işaret eden ‘yönetimsel devrim’ tartışmaları bu bakımdan önemlidir. Çalışmada, Amerikan kurumsalcılarının, Yeni Düzen’de yükselen bu yeni sınıfın *ilerici unsurlarını* temsil eden ‘organik aydınları’ olduğu ve geleneğin ABD’deki görece başarısının ardında bu organik ilişkinin bulunduğu iddia edilmektedir.

³ ‘Yıldızlı Çağ’ ismi Mark Twain’in aynı adı taşıyan romanından gelmektedir. Terim, 1870’lerde ABD’de başlayan hızlı sanayileşmenin getirdiği ekonomik büyümeyi ve görece olarak yüksek ücretlerin yarattığı olumlu atmosferi ifade ediyor. ‘İlerici Dönem’ kavramı, kabaca 19. yüzyılın sonundan 1. Dünya Savaşı’na kadar olan dönemde ülkedeki sanayileşme, kentleşme, göç ve yolsuzluk gibi olgulara tepki olarak ortaya çıkan toplumsal hareketleri ve reform dinamiklerini işaret etmek için kullanılıyor. ‘Yeni Düzen’ ifadesi ise 1933-1939 yılları arasında Başkan Franklin D. Roosevelt tarafından uygulanan – finansal çalışma ilişkilerine, tarımdan sosyal politikalara ve sanayiye uzanan – geniş bir reform ve kamu altyapı yatırımları programını işaret etmektedir.

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscaeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

2. Orijinal ve Radikal: Veblen'in 'Kurumsalci' Siyasal İktisadi

19'uncu yüzyılın sonu ve 20'nci yüzyılın başlarında kapitalizm önemli ve temel nitelikte bir dönüşüm geçirdi. Kırsal bölgelerdeki nüfusun hızla büyük şehirlere doğru çekilmesi, kentli yeni orta-sınıfların ortaya çıkışı, büyük ölçekli göç, küçük ölçekli işletmelerin dev şirketler ve tekeller lehine düşüşü söz konusu oldu. Sermaye birikim süreci büyük anonim şirketler içerisinde kurumsallaşırken ABD dünya siyasetinde büyük bir güç olarak belirliyordu (Gibson, 2011). Bu dönem hızla dünyanın en büyük sanayi gücüne dönüşen ABD'nin tarihinde pek çok açıdan hayati bir dönemeci ifade eder. Bir defa petrol ve demiryolu endüstrileri John D. Rockefeller ve Cornelius Vanderbilt gibi meşhur kodamanlar – Veblen'in ifadesiyle 'soyguncu baronlar' (*robber barons*) – bu dönemin birer ürünüdür. Kitlesele üretimin anayurdu olması, Birleşik Devletleri ister istemez dev firmaların da anayurdu yapmıştı. Birleşme süreçleri önce demiryollarında görülmüş, kitlesele üretimin yaygınlaşmasıyla metal işlemeden başlayarak imalat sanayisine geçmiştir. Douglas Dowd'un anlatımıyla:

[B]irleşmelerin başını Andrew Carnegie çekiyordu. 1900'de 750 firma Carnegie Steel'de birleşti; kalan 11 büyük şirket de 1901'de, dünyanın 1 milyar dolarlık ilk ve en büyük çelik firması olan USS (United States Steel Corporation) bünyesinde toplandı. 20'nci yüzyılın ilk on yılında, çeşitli (bakır, petrol, çelik, viski ve diğer) sektörlerde 5000'den fazla firma birleşerek sayıları 318'e kadar indi. Bunlar hep birlikte ekonominin kalbini oluşturmaktaydı ve süreç finans dünyasında gelişen benzer yoğunlaşmayla tamamlanıyordu. Finansta J. P. Morgan'ın liderliğindeki oluşum, birleşenleri, esaslı bir bedel (genellikle sermayeden pay) karşılığında örgütleyerek karlarına katmıştı (Dowd, 2008: 82).⁴

Bu süreç 'oligopol' dediğimiz bir endüstriyel yapının yanı sıra ve yeni bir işveren tipini de ortaya çıkartmış; birikimin yeni kurumsallaşma biçimleri kapitalistin *mülkünün başında olmadan* işlerini yürütebildiği – Veblen'in (1924) 'absentee ownership' diyerek tanımladığı – bir ortamı da beraberinde getirmişti. Yani küçük bir idari azınlığın kapitalist sınıf çıkarlarını koruyan bir icra komitesi olarak tüm (ekonomik ve siyasi) idari fonksiyonları yerine getirdiği bir modeldi söz konusu olan (Şenalp, 2018). Sermaye küçük bir azınlığın elinde o öylesine hızlı birikirken, işçileşen geniş kitleler çok büyük ve yaygın bir sefalet olgusuyla yüz yüzeydi. Amerikan toplumu yaygın ve şiddetli grevler, ekonomik daralma ve yok edici bir rekabetin sonucu olarak devasa kartel ve girişimlerin baskın hale gelişi gibi olgularla sarsılmaktaydı. Hızla büyüyen şehirlerin yoksul ve yoksun yığınları arasında buldukları kötü duruma dair bir bilinç geliyordu. Yaldızlı Çağ, emekçilerin çektiği çilenin işçi hareketlerine dönüştüğü; kamuoyunun, 'skandal habercisi' cesur muhabirlerin dev şirketlerin gerçek yüzünü ifşa eden haberleriyle sarsıldığı derin bir hoşnutsuzluk çağıydı (Valentine & Baker, 2006: vii-viii; ayrıca bkz. Perelman, 2015).

Anaakım iktisat teoris(yenler)ji bu yeni durumu anlamaya çalışan ve radikal bir biçimde savunan bir çerçeveye marjinalizm ve neoklasik iktisat ile kavuştu. Buna eşlik eden kuram zenginliğin, kendi kendisini düzenleyen piyasaların, toplumsal sınıf uyumunun yaratılmasında serbest rekabetin erdemleri hakkındaki söylevlerle bir arada gelişmekteydi. Bu söylev bizatihi statik/durağan, tümdengelimci, aksiyomatik (yani empirik-olmayan) ve bütün toplumlarda,

⁴ Ayrıca bkz. Perelman (2015); Panitch & Gindin (2019: 43-60).

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

daima ve her koşulda geçerli evrensel yasalara dayandırılıyordu. Ancak, 1870'lerin sonlarına gelindiğinde söylev düzeyinde politik ayrımlar belirginleşmeye başladı. Geniş bir grup iktisatçı kontrolsüz ve düzenlenmemiş bir iktisadi büyümeye eşlik eden iktisadi gücün merkezileşmesi olgusunun, ülkenin (ABD'nin) cumhuriyetçi temellerine zararı olmadığını düşünmekte iken, bu görüşte olmayan küçük ancak heterojen ikinci bir grup ekonomik büyümenin hükümet müdahaleleri yoluyla sağlanması gerektiğine inanıyordu. ABD'de akademik iktisatçılar, işte böyle bir ortamda, neoklasik ortodoksi yanlıları ile onlara meydan okuyan 'Kurumsalcı Okul' arasındaki tartışmaya çekilmekteydi. Marx ve izleyicilerinin fikirlerinin henüz bilinmiyor ya da fazlaca anlaşılmamış oluşundan (belki de ürkütücü bulunmasından) ötürü Marksist bakış bu çekişmede yer almadı. Yine de kimi noktalarda analizlerin yakınlaştığı düşüncesiyle Marksist iktisatçılar arasında kurumsalcılığa kayıtsız kalınmaması gerektiği görüşü yaygındı (Cutler, 1938: 448-9). Ancak unutulmamalıdır ki Veblen'in radikal/eleştirel fikirlerinden etkilenen bir grup ile karakterize edilebilecek olan kurumsalcılığın kaderi, hiçbir zaman – tıpkı Marx ve izleyicilerinin başına gelen gibi – pratikte 'yok sayılarak' mutlak bir karartmaya tabii kılınmak olmadı. Veblen'e göre özel mülkiyet, firma, rekabet, piyasa ve benzeri *kurumlar* 'doğal' yahut 'topluma içkin' olmaktan ziyade tarihsel süreçte ortaya çıkan toplu 'düşünce alışkanlıkları' idi. Diğer deyişle yerleşik kuramların o güne değin ihmal ettiği bu kurumlar aslında iktisattan ayrı düşünülemezdi (Özveren, 2007b: 17). Bu bakış açısı Smith, Ricardo ve Mill'in klasik siyasal iktisat çerçevesine 'marjinal fayda' kavramını yerleştirmeye çalıştığını düşündüğü neoklasik iktisatçıların⁵ tarihsel-olmayan statik çözümlmelerine karşı, Veblen'in (1898) 'evrimselci' ve 'genetik' yaklaşımının merkezi unsurunu oluşturmuştu.

Veblen, ünlü *Aylak Sınıfın Teorisi (Kurumların İktisadi İncelemesi)*'nde (2015 [1899]) çalışmak zorunda olmayan aylak bir sınıfın ilkel toplumlar dışındaki bütün toplumlarda gözlemlenen bir görüngü olduğunu öne sürmüştür. *Amerikan istisnacılığının* (American exceptionalism) pastoral biçimini yok eden, yaşadığı dönemde çok daha belirgin bir karakter kazanmakta olan işte bu sınıftır. Veblen'in insanlarda ortak olan özellikler üzerine görüşlerini özetlemek kolay olmamakla beraber, hemen bütün toplumlarda bir biçimde var olan temel, uzlaşmaz bir ikiliği tespit ettiğini söylemek mümkün. Bu ikiliğin tarafları sırasıyla 'ustalık içgüdü' ve 'yağmacı içgüdü' idi. Ustalık içgüdüyle bağlantılı olarak tanımladığı 'ebeveynlik içgüdü' ve 'aylak merak içgüdü' gibi özellikler üretkenliği ve insanın doğa üzerindeki egemenliğini ilerletme bağlamında etkindi. Sevgi, işbirliği ve yaratıcılık gibi erdemleri bu içgüdülerle ilişkilendirdi. İnsanlar arasındaki çatışmaları, boyun eğdirme, cinsel, ırksal ve sınıfsal sömürü ilişkilerini ise kahramanlık veya yağmacı içgüdülerin neticesi olarak ele almaktaydı. Toplumsal kurumlar ve alışılmış davranışlar, Veblen için, yağmacı davranışın gerçek sömürücü niteliğini 'sportmenlik' ve 'törensellik' görüntüsü ardında gizleme eğilimindedir (Hunt & Lautzenheiser, 2016: 466-467'den akt. Şenalp, 2018).

2.1. Endüstriyi Yağmalayan Rantiye

Bu ayrım iktisat söz konusu olduğunda 'ticari girişim' olarak nitelediği güçler ile 'endüstri' olarak nitelediği güçler arasında da kendisini göstermektedir. "Bentham'ın faydacılığının gelişmiş biçimi" olarak ele aldığı neoklasik iktisada yönelik temel eleştirisi insan doğası ve

⁵ Bu bağlamda İngiltere'de Jevons, Avusturya'da Menger ve Böhm-Bawerk ve ABD'de John Bates Clark ön plana çıkmaktadır.

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

toplumsal kurumlara ilişkin tarihsel olmayan ve basitleştirici bir bakışa sahip olmasıydı. Her şeyi rasyonel, bencil, en çoklayıcı davranış bağlamında açıklamaya çalışan neoklasik iktisat aslında hiçbir şeyi açıklayamamakta idi (Hunt & Lautzenheiser, 2016: 467). Gerçekten de marjinalizm, klasik siyasal iktisadın radikal çıkarımlarından kaçış çabası olarak gelişmiş ve yeni rantıye sınıflarının yağmacı bakış açısını yansıtan argümanları dile getirmiştir. Nasıl ki toprak sahipleri ve işçiler sırasıyla toprak ve emeği tedarik etmekteyse, rantıye sınıfı da basitçe sermaye tedarikçisi konumundaydı. Veblen, bu bağlamda, rantıye ve teknisyenler arasındaki bölünmeyi kapitalizmin ayırt edici özelliklerinden birisi olarak gördü. Gustav von Schmoller ve Werner Sombart gibi Alman tarihsel iktisatçılarından etkilenerek rantıyecileri eleştirel bir incelemeye tabi tuttu.

Veblen, modern kapitalizmde⁶ *ele geçirme* ve *üretim* olmak üzere başlıca iki alışkanlık (yahut kurum) olduğunu yazdı. Bunlardan ilki rekabet duygusuyla çakışan *parasal* çıkarlarla özdeş iken, ikincisi endüstriyel çıkarlarla özdeşti. Farklı şekilde söylersek eğer, elimizde bir yanda mekanik anlamda *endüstri* bulunurken diğer yanda *ticari işletme* bulunuyordu. Aylak sınıfın (sanayii ile ilişkisiz mülk sahipliğinin) iktisadi süreçlerle ilgisi parasaldır. Yani Veblen'e göre üretim değil ele geçirme; hizmete elverişlilik değil sömürü ilişkisidir. Dolayısıyla bu sınıfın faaliyetlerinin asalak bir karakter taşıdığı görüşündedir (Veblen, 2015 [1899]: 185-186; ayrıca bkz. Baş-Dinar, 2015). Bu bakış açısı o dönemde ABD'de Henry Ford, Almanya'da Sombart ve İngiltere'de J. A. Hobson gibi isimler tarafından da paylaşılmıştı. Rantıye karşıtı bu tutuma Keynes'in çeşitli yazı ve demeçlerinde de rastlamak mümkündür. Bu isimlerin hepsi optimal üretimin önünde bir engel olarak gördükleri asalak finans yani rantıye kesimlerine şiddetle karşı çıkıyorlardı. Onlara göre bu kesimin icraatları *emperyalizme neden olmanın* yanı sıra emek ve sermaye arasındaki sınıfsal çatışmaları da azdırmakta idi. Keynes, örneğin, *Genel Teori*'de *işlevsiz yatırımcılar* olarak gördüğü rantıye çevreleri için ötenazi (*the euthanaisa of the rentier*) önermiştir.⁷ Finans dünyasının tamamen Yahudiler tarafından kontrol edildiği gibi bir tespitten hareketle Ford, anti-Semitik yayınları finanse etmekte, faşizmi desteklemekteydi (Van der Pijl, 2012 [1984], 1. Bölüm'den akt. Şenalp, 2018).

Dolayısıyla, Veblen'in bakış açısına göre *sömürü*, *yırtıcı/yağmacı (predator)* rantıye kesim ile mevcut endüstriyel süreçlere aktif olarak katkı yapan diğerleri (ustalar, teknisyenler ve işçiler) arasında ortaya çıkmaktadır. Ticari girişim (işletme) ve endüstri arasındaki bu karşıtlık bir anlamda satıcılık ve ustalık arasındaki çatışmadır. Bu içgüdüleri temsil eden iki sınıfı tanımlamıştır. İlki 'çıkarcı çevreleri', 'malının başında bulunmayan mülk sahipleri', 'aylak sınıf' ve 'işletmenin-finansın önderleri' (*captains of enterprise-finance*) gibi kavramlarla tanımladığı ve yağmacı içgüdüyle davrandığını düşündüğü kapitalistlerdir. Ustalık içgüdüsunü temsil eden işçi

⁶ Kapitalizm kavramını da kullanmakla birlikte Veblen sıklıkla "malının başında bulunmayan mal sahipliği ve kiralık işgücü rejimi" ifadesini kullanmaktadır.

⁷ Keynes'e göre *topluma hiçbir katkısı olmayan* ve sadece "sermayenin kıtlık-değerini" sömüren kapitalistlerin elde ettikleri yüksek faiz getirileri (tıpkı topraktaki gibi) gerçek bir fedakârlığın ödülü olamazdı. Bu nedenle, sermayenin kıtlık durumunu ortadan kaldıracak para ve faiz politikaları sayesinde bu *işlevsiz yatırımcıların* takdire şayan (ancak çok pahalı) becerilerini daha uygun koşullarda toplum lehine kullanmak mümkün olabilirdi. Keynes, hayli iyimser bir bakışla, *kapitalizmin rantıyeci yönünü* misyonunu tamamladığında ortadan kalkacak bir geçiş aşaması olarak gördü (Keynes, 1936: 375-7).

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscaeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

sınıfı ise ‘mühendisler’, ‘işçiler’ veya ‘sıradan insanlar’dan (*common man*) oluşuyordu (bkz. Hunt & Lautzenheiser, 2016: 473).

2.2. Sabotaj

Veblen, bu iki sınıf arasındaki sömürü ilişkisini, bir dizi çalışmasında geliştirdiği ‘sabotaj’ kavramı üzerinden açıklamış ve modern kapitalizmin başlıca uzlaşmaz çelişkisini toplumun bütününe yararlı olmaya ve üretken etkinliğe yönelmiş yeni toplumsal üretim biçimleri ile endüstrinin kontrolünü malının başında bulunmayan mülk sahiplerinin ellerine bırakan özel mülkiyet yasaları arasında görmüştür. İş âleminin en güçlü unsurlarının ‘çevirdikleri dolaplar’ karlılıklarının ortalamasının üzerinde gerçekleşmesine olanak tanır. Veblen için endüstri – 1914 tarihli kitabına da adını veren ve sağlıklı olarak nitelediği – ‘ustalık içgüdü’sü’nce (*instinct of workmanship*) yönetilen yarı-organik bir süreçtir (Veblen, 1914; ayrıca bkz. Ross, 1991: 208). 19. yüzyılın başında görülen türden sanayinin önderleri, son tahlilde iş dünyası tarafından yağmalanır ve hisse sahiplerinden oluşan asalak bir aylak sınıfa hizmet eder hale gelir. Kitabı *Absentee Ownership*’in (1924) başlığında geçen ve Türkçeye “malının başında bulunmayan mülk sahipleri” olarak çevrilen bu kişilerin parasal çıkarları, kapitalizmin gelişim sürecinde belirleyici olan asli güçtür. Dolayısıyla özel mülkiyeti güvence altına alan, iflas koşullarını düzenleyen ve bugün olsa ‘kurumsal yönetim’ diyeceğimiz pratik düzenlemeler işte bu parasal ‘işletme’ çıkarlarının sanayi karşısındaki öncelikli durumunu yansıtır. Bu, Veblen’in deyişiyle, toplumun endüstriyel etkinliğini zapt etmenin araçlarını sağlayan bir *iktidar ilişkisi* demektir aynı zamanda. Dolayısıyla kar oranları da sadece sermayenin maliyet ve getirilerinin niceliksel ölçütü değil, her şeyden önce “kapitalistlerin toplumsal iktidarının” bir ölçütüdür.

İşte bu nedenle Veblen, sabotajı yağmacı içgüdülerle hareket eden aylak sınıf tarafından “verimli olmaktan vicdanen vazgeçilmesi” (*conscientious withdrawal of efficiency*) olarak tanımlamıştır:

Yeni düzendeki makine sanayisi, gereğinden fazla üretkendir. Bu nedenle üretim oranı ve hacmi, ticari hareketliliğin taşıyabileceği, yani ülkedeki sanayi sistemini yöneten işadamlarına fiyat bakımından en fazla net getirinin sağlanabileceği, düzey amaçlanarak düzenlenmelidir (...) Bu nedenle ülke refahının sürmesi, ülkedeki sanayi üretimini kontrol altında tutan işadamlarının ‘verimli olmaktan vicdanen vazgeçmesi’ne bağlı görünmektedir (...) Yatırım ve ticari girişim ile fiyat sistemi üzerinden örgütlenmiş bir toplumda (...) üretim oranı ve hacmi; mevcut kaynaklar, donanım ve insan gücünün çalışma kapasitesine ya da toplumun tüketim malları ihtiyacına göre değil, piyasanın ihtiyaçlarına göre ayarlanmalıdır (Veblen, 2011 [1921]: 24)

Diğer bir deyişle iş dünyası kendi karları uğruna sanayinin gerçek potansiyelini, fiyat sistemini kullanarak, toplum aleyhine sınırlandırmaktadır. Ulusal hükümetler de bu sabotaj sisteminin ayrılmaz birer parçasıdır. Veblen’e göre koruyucu gümrük tarifeleri ticareti kısıtlayan ancak belli çıkar gruplarını besleyen tipik komplolardır. Dolayısıyla alkol yasaklarını, tütün, zehir ve diğer uyuşturucu maddeler ile tahrip gücü yüksek patlayıcıların ticaretinin düzenlenmesini bu çerçevede ele alır. Federal hükümetin kontrolüne geçen nakliye şirketleri örneği üzerinden, özel sektör kontrolüne geri dönülmesi için taşımacılık faaliyetlerinin geciktirilerek bilinçli şekilde eziyete dönüştürüldüğünü anlatır. Aynı durum savaş yıllarından sonra “çekilmez bir

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

verimliliğe sahip olduğu anlaşılan” haberleşme ve posta sistemleri için de geçerlidir (*ibid*, 29-30). İdarenin işine gelmeyen bu verimliliklerden ‘devletin bekası’ gibi sebeplerle vazgeçilmesi – sansür, haberleşme ambargosu ve yanlış bilgilendirme gibi sabotaj faaliyetleri – Alman İmparatorluğu’nda hanedanlığın savaş boyunca başvurduğu yöntemler olmuştur; ancak,

hükümetin tüm vatandaşların *tarafsız* ve *sadık* temsilcisi ve *sözcüsü* olduğu, dolayısıyla devlet görevlileri ile halk arasında hiçbir amaç ve duygu ayrımı olmayacağı *Amerika gibi ileri demokratik ülkelerde* bu uygulamaların yerinin ne olduğu sorusu, daha belirsiz ve tehlikeli bir spekülasyon konusudur (*ibid*, 31, vurgular benim).⁸

3. Amerikan: ABD’de Doğan İlk ve Tek Özgün İktisat Okulu

Her ne kadar ‘kurumsalcılık’ dendiğinde akıllara gelen ilk isim Veblen olsa da Amerikan iktisadi düşüncesi içerisinde belirli bir yaklaşımı betimleyen bir terim olarak ‘Kurumsal İktisat’ iki dünya savaşı arasındaki döneme kadar dolaşıma girmedi. İşin aslı iktisattaki kurumsalcılık, Veblen’den ziyade onun fikirlerinden etkilenen Walton Hamilton, Wesley Mitchell ve J. M. Clark gibi isimlerin çabalarıyla oluşacaktı. Malcolm Rutherford (2011: 16), kurumsal iktisadın bir hareket olarak ortaya çıkışını Aralık 1918’teki Amerikan İktisat Derneği (*American Economic Association*) konferansına dayandırmaktadır. Hamilton, burada “İktisat Kuramına Kurumsal Bir Yaklaşım” başlıklı bir sunum yapmış; metin, diğer bildirilerle birlikte *American Economic Review* dergisinde yayımlanmıştır (Hamilton, 1919; ayrıca bkz. Kaufman, 2017). Yine de Amerikan iktisadi düşüncesinde ‘Kurumsalcılık’ adı altında bir okulu tanımlarken ortaya çıkan bazı güçlükler vardır. Geleneğin Veblen dışında kalan Commons ve Mitchell gibi önemli isimlerine baktığımızda önemli farklılaşmaları tespit etmek mümkündür (Özveren, 2007b: 24).

Hamilton, Amherst College ve Brookings’de neoklasik fiyat teorisinin biçimsel öğretimini neredeyse tamamen dışlayan ve açıkça neoklasik karşıtı bir müfredatı takip ederken; Commons, Mitchell, Clark ve diğerleri başından beri ısrarla neoklasikleri küçümsemediklerini veya neoklasik fiyat teorisini reddetmediklerini hatta bu sonucusu geliştirmeye çalıştıklarını söylüyorlardı (Jo & Lee, 2015). Neoklasik iktisadın 1930’lardan sonra giderek daha fazla benimsediği tümdengelimci ve pozitivist yöntemler ise asıl kurumsal iktisatçıların (Veblen dışında) Mitchell, Copeland ve J. M. Clark gibi en önde gelenleri tarafından da kullanılmıştır. Bu yöntemler 1920’de kurumsal iktisatçıları Mitchell ve Edwin Gay tarafından kurulan NBER’in (*National Bureau for Economic Research*) çalışmalarında oldukça belirgin ve merkezi yer tutar. Davranışsal bilimlerin bütününde meydana gelen gelişmeleri izleyen 1920’li ve 30’lu yıllarda birçok eski kurumsalcının kuvvetli bir ‘pozitivist dönüş’ içerisine girdiklerini görüyoruz. Örneğin Mitchell’in çalışmaları, Veblen’in öğrencisi olmasına rağmen, iktisat çalışmalarının nicelikselleşmesi bağlamında oldukça kritik bir yerde durur.⁹ Kısaca toparlamak gerekirse

⁸ Veblen’in (1917) milliyetçilik ve militarizm gibi gerici fikir ve girişimlerin sıradan insanın talepleri karşısında iş dünyasının menfaatlerini (*vested interests*) tahkim ettiği görüşü, muhafazakâr ve liberal yazarlar tarafından eleştirilmiş olsa da totalitarizm tehlikesine erkenden dikkat çektiği için Theodor W. Adorno gibi düşünürlerin övgüsünü kazanmıştır (Adorno, 1997 [1941]; Tilman, 1992).

⁹ Mitchell iş çevrimleri ile yakından ilgilenmiştir. Hocası Veblen’den farklı olarak oldukça başarılı bir “akademik girişimci”dir. NBER’in yanında ünlü New School of Social Research’ün de kurucularından olmuştur.

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscaeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

Veblen'in pozitivizm ve empirisizmin yetersizlikleri üzerine yaptığı onca uyarıya rağmen 'pozitivist ruh' savaş sonrası dönemde kurumsalcılığı ele geçirecektir. Nitekim bu tündengelimci çerçeve ve matematiksel formalizm anaakım iktisadın olmazsa olmazlarından birisidir (Lawson, 2006; Hodgson, 2007a). Mitchell'den beri bu ortaklaşma kurumsalcılığın neoklasik iktisatla uyum içinde olabileceği bir zemin sunar.

Kurumsal iktisadın kurucularından Commons kapitalizmde yasal kurumların ortaya çıkışı ve evrimi ile kapitalistler ve işçi sınıfı arasındaki çalışma ilişkilerinin gelişimine yoğunlaşmıştır. Eleştirisi, Veblen'in radikal fikirleriyle kıyaslandığında hayli reformist bir nitelik taşır. "Daha iyi kurumların oluşturulması yoluyla," kapitalizmin kurtarılabileceği görüşündedir. Tercih kapitalizmin devrilmesi değil iyileştirilmesi ve istikrarlı hale getirilmesi yönündedir. Özçelik & Özveren'e (2015: 25-6) göre kuramsal düzlemdeki amacı ve önceliği ise neoklasik iktisada alternatif yeni bir çerçeve kurmak değil, tersine onun boşlukta bıraktığı yerleri doldurmaktır. Kurumsalcıların Marksizm ile ilişkileri de oldukça sorunludur. Bukharin, Gramsci, Adorno, Baran ve Sweezy gibi önemli Marksist düşünürler Veblen'in fikirlerine – eleştirdikleri pek çok husus olsa da – sempatiyle yaklaşmışlardır.¹⁰ Ancak bu sempatinin kurumsalcı taraftan fazlaca karşılık bulduğu söylenemez. Veblen'in Marx'a yönelik övgüsü onun radikal eleştirisine, entelektüel dehasına ve geliştirdiği (tarihsel materyalist) yöntemin ve teorinin özgünlüğüne ve önemine yöneliktir. Marksist çerçeveyi kurumlara ve siyasal iktisada yönelik evrimselci ve materyalist bir yaklaşım geliştirmek açısından önemsemıştır. Ancak "daha fazla evrimselci ve daha az dogmatik hale getirmek için," Marx'ın fikirlerinin, "bilim ve felsefedeki gelişmeler ışığında yenilenmesi" gerektiğini düşünmüştür (Veblen, 1906; 1907). Bu sebeple yazdıklarını Gramsci, Labriola ve Lukacs gibi Avrupalı 'eleştirel' Marksist düşünürlerle benzer bir çizgide değerlendirenler olmuştur (bkz. O'Hara & Sherman, 2004: 971).¹¹ 1970'li yıllara gelindiğinde ise kurumsalcıların en önemli meslek kuruluşundan birisi olan Evrimselci İktisat Derneği'nin (*Association for Evolutionary Economics*) içinde derneğin amacını "*Marksist-olmayan* muhalif bir iktisadın savunulması" olarak belirlemek amacıyla derneğin tüzüğü üzerinde (Gruchy önderliğinde) çetin bir mücadele verilmiştir. Ancak mücadelenin bir diğer ayağında bu defa Veblen etkisinden arındırılmış bir 'Neo-Kurumsal İktisat' oluşturma çabası vardır (Özveren, 2007b: 26-8). Bütün bu tutucu çabalar sözü geçen iktisatçıların Soğuk Savaş'ın katı ideolojik ikliminde yaşadıkları *meşruiyet kaygısını* yansıtır.

Bütün bu aktarılanlar okuyucuların zihninde kurumsalcılığın Amerikan iktisadi düşüncesi içerisinde neden muhalif bir hareket olarak görüldüğü noktasında soru işaretleri yaratabilir.¹²

¹⁰ Bu konuda detaylı bir derleme için bkz. Simich & Tilman (1982).

¹¹ Veblen'in fikirlerinin daha 'keskin' bir eleştirisi ve karşı savunusu için bkz. Önder (2015) ve Öncü (2015b).

¹² Buna rağmen George Stigler'e göre kurumsalcılığın "standart kuram geleneğine karşı düşmanlık" etmekten başka "herhangi bir pozitif araştırma gündemi", "tanımladığı bir problemi ve yöntemi" bulunmamaktadır (akt. Kitch, 1983: 170). Benzer şekilde Mark Blaug'a (1978: 712) göre kurumsalcılık hiçbir zaman ortodoks iktisada karşı zayıf bir muhalefet eğilimi olmaktan öteye gidememiştir. 1970'li yıllardan itibaren gelişim gösteren Yeni Kurumsal İktisadın (YKİ) kurucularından Oliver Williamson, benzer şekilde, seleflerinin "alternatif bir araştırma gündemi önerme noktasında isteksiz ya da beceriksiz" olduklarından söz etmekteydi (Williamson, 1998; 2000). Sonuç olarak bu neoklasik iktisattan uzaklaşma ya da ona muhalif olma vurgusu, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kurumsalcılığın yerinin disiplinin sınır boyları olduğu düşüncesinin iyice yerleşiklik kazanmasına neden olmuştur (Rutherford, 2011: 4). Ronald Coase'a (1984: 229-30) göre ise oldukça kasvetli bulunduğu Amerikan kurumsalcıları "teorik değil, anti-teoriklerdi (...) Teori yokluğunda bir teori veya yanıp kül olmayı bekleyen yığınla betimsel

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

Şöyle ki kurumsalcılık, ABD’de 19. yüzyıl boyunca çeşitli hatlarda gelişen ‘materyalist’ ve ‘seküler’ ancak ‘Marksist-olmayan’ entelektüel akım ve politik hareketlerden doğrudan veya dolaylı olarak etkilenmiştir. Bu sebeple son derece ‘eklektik’ bir çerçeve sunar. Eğer Ekelund & Hébert’in dediği gibi “Avrupalı okullardan ödünç aldıkları [fikirleri] Amerika’nın benzersiz deneyimi ve kurumlarına eklektik bir biçimde uyarlamak Amerikan iktisatçılarının ayırt edici bir özelliği” (2014: 479, vurgular benim) ise pragmatizmle malul kurumsalcılık tam anlamıyla Amerikalıdır. Üstelik aşağıda (Amerikan Okulu tartışmasında) detaylı şekilde göstereceğimiz üzere başlıca rakibi neoklasik iktisat da bu eklektizmden payını fazlasıyla alacaktır: “[K]lasik ve neoklasik teorik analiz (...) İngiliz iktisatçılarına yaptığı gibi bir etkiyi Amerikan iktisatçıları üzerinde hiçbir zaman gösterememiştir” (*ibid*, 479).

Nitekim Amerikan kurumsalcılığı 19’uncu yüzyılın sonlarından itibaren (yani ‘tanımlanmış’ bir okul olarak ortaya çıkmadan çok daha önce) akademide ve hükümet organlarında önemli iktisatçılar sayesinde oldukça etkili olabilmıştır. Örneğin Geoffrey M. Hodgson (2000: 317), Amerikan iktisadının “1940’lara kadar kurumsalcılık tarafından domine edilmiş” olduğundan söz etmektedir. Başka bazı yazarlar için ise kurumsalcılığın en büyük başarısı, neoklasik iktisadın karşısına çıktığı halde “kurumsallaşmış halde kalabilmiş” olmasıdır (Şenalp, 2016). Ekelund & Hébert’in ifadesiyle “ABD’de doğan ilk ve tek özgün iktisat okulu” olarak, en güçlü zamanında neoklasik iktisadın tahtını sallamış olmasına rağmen devirememiştir belki ama kendisi de devrilmemiştir (Yonay, 1998; Phillips & Kinnear, 2004). Kurumsal İktisat, Roger Backhouse’a (1985: 221) göre “en azından 1920’lere kadar neoklasik iktisat ile ‘eşit öneme’ sahip” olarak kalabilmiştir.

4. Kökenler: Yıldızlı Çağ’dan ve Yeni Düzen’e Amerikan Siyasal İktisadından Üç Kesit

Amerikan Kurumsalcılığı, 20. yüzyıl başlarında *Amerikan özürçülerinin* (American apolojists)¹³ gerileyişi ve 1930’ların Paretocu devrimi ve Keynesçiliğin yükselişi arasında kısa bir dönem için Birleşik Devletler’de etkin olarak ana akım bir pozisyonunu işgal etmiştir. Eyüp Özveren, kurumsalcılığın kendi içindeki çok önemli/temel bazı farklılıklara rağmen bütünlüğünü nasıl koruyabildiğini (i) *tarihsel bağlamın* önemini ve (ii) *kurumsal nedenleri* vurgulayarak açıklar. Buna göre kurumsal iktisat, “o günkü dünyanın gelecek vaat eden bir ‘köşe’sinde (...) kültürel akademik yapılaşmanın henüz ‘zayıf halkasında’, Amerika’da tarihsel bir fırsat yakalayıp kurumsallaşabilmiş ve bu yolla da bütünlüğünü koruyabilmiştir” (Özveren, 2007b: 25). Bu bağlamda Veblen’in fikirlerinin yarattığı yerçekimi etkisi de önemlidir. Dolayısıyla sonraki

---

malzeme dışında aktaracak hiçbir şeyleri yoktu”. Başarısızlıklarının ardındaki başat neden olarak *sistemik bir teorinin yokluğu* o denli açıktı ki başka herhangi bir açıklama arayışı abesle iştigal etmekten başka bir şey olmazdı.

¹³ 20. yüzyılın başlarına kadar Amerikan üniversitelerinde oldukça etkili olan muhafazakâr iktisatçı ve sosyal bilimcileri işaret eden genel bir ifade. Bkz. <https://www.hetwebsite.net/het/schools/apologist.htm> [Erişim tarihi: 13.04.2022]. Amerikan özürçüleri iktisat derslerini ‘ahlak felsefesi’ başlığı altında anlatıyor ve İngiliz klasik okulunun *laissez-faire* ve serbest ticaret öğretilerine ‘mümkün olduğunca’ sadık kalmaya gayret ediyorlardı. Böyle diyorum çünkü bazı hassas durumlarda klasik teoriler “kendi inanç sistemlerine” uygun hale getirilmek üzere ters yüz ediliyordu. Piyasanın *görünmez elini*, ilahi bir anlatı içerisinde Tanrı’nın *kutsal eli* olarak görmek ya da Ricardo’nun kar kuramında açık veya örtük biçimlerde ifade ettiği ‘sınıf çatışması’ vurgularını toplumsal uyum lehine sonuçlar üretecek şekilde ‘revize etmek’ bunlardan bazılarıydı.

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

kısımlarda Özveren'in işaret ettiği *tarihsel bağlama* ve *kurumsal nedenlere* daha yakından bakarak bu ilginç durumu mümkün kılan faktörleri ortaya koyabilmeyi amaçlıyorum.

4.1. 'Yeni Nesil' Amerikan Sosyal Bilimcileri, Alman Tedrisatı ve Tarihselci Okul Etkisi

Amerikan kurumsalcılığının kökenleri, bir yönüyle de 1880'lerin sonlarında Avrupa'da tahsil gören ve Alman Tarihsel Okulu ile İngiliz Tarihsicilerden (Historicists) yoğun olarak etkilenen 'Yeni Kuşak' Amerikan iktisatçılarına dayanır (Hudson, 2010: xx). 19. yüzyılın ortalarına kadar uzanan Alman Tarihsel Okulu'nun kökenleri, Darwin'le özdeşleşen entelektüel devrimden ve evrim doktrininin her alanda özümsemesine dönük çabalardan beslenmiştir (Dorfman, 1955; ayrıca bkz. Önder, 2015: 61). Bu yeni kuşak iktisatçıların asıl derdi o dönem Amerikan akademisine egemen olan geniş bir dinsel/muhafazakâr iktisatçı grubuydu (Ross, 1991: 53). Ancak klasik ve neoklasik iktisada doğrudan cephe almaktan da çekinmemişlerdi. Bu kuşağın mensuplarının pek çok ortak noktası bulunuyordu. Neredeyse tamamının yaşları İç Savaş'a katılmak için oldukça küçüktü ve çoğu 1870'ler ve 80'lerde yetişkinliğe eriştiler. Bu üst düzey politikacı ve bakan çocuklarının büyük çoğunluğu dini bütün Protestan hanelerde yetişmiş, New England'ın en seçkin okullarında okumuş ve buna uygun kariyerler yapmak için yetiştirilmişlerdi. Özürcülerden lisans yıllarında öğrendikleri hayli dinselleştirilmiş, (ama aynı zamanda) aşırı-bireyci ve serbest piyasacı iktisat öğretisi onları hiç tatmin etmedi. Bu sırada ABD, kendi sanayi devrimini – İngiltere'den yaklaşık bir yüzyıl sonra – gerçekleştirmekte idi. Sosyal bozulmaları, düzensizlikleri ve keskinleşen eşitsizlikleri ile iç savaş sonrası sanayi çağı – kolejdeki hocalarının yere göğe sığdıramadığı – iktisadi ve sosyal ahengi sağlamaktan çok uzaktı. Richard T. Ely, E. R. A. Seligman, S. N. Patten ve Arthur Hadley gibi bu yeni nesil iktisatçıların gözünde neoklasiklerin tutucu bölüşüm kuramı da tatmin edici olmaktan uzaktı. Servet, iş adamlarının tüketim ihtiyaçlarının çok ötesinde birikiyor; mantar gibi türeyen dev tröstler hiç de derslerde anlatılan klasik açıklamalara uygun davranışlar sergilemiyordu. Genel geçer kuramlar, Yıldızlı Çağın barındırdığı büyük eşitsizlikler karşısında gülünç görünüyordu. Dolayısıyla bu gençler, ilerleyen yıllarda, kendilerinden beklenen 'ulvi' vazifeleri bir tarafa bırakarak toplumsal reformcuların seküler saflarına katılacaklardı (bkz. Herbst, 1965).

Yeni nesle mensup gençlerin bir diğer ortak noktası lisansüstü çalışmalar yapmak üzere Avrupa'da özellikle Alman üniversitelerinde bulunmuş olmaları idi. Bu eğilim 1870'lerin ilk yıllarında ılımlı bir tempoda başlamış, ardından ivmelenerek 1880'lere gelindiğinde adeta bir furyaya dönüşmüştü. Alman üniversitelerindeki akademik ortam ABD'dekinden çok farklıydı. Bu gençler çok geçmeden o tarihlerde akademide oldukça güçlü bir konumda olan Alman Tarihsel Okulu'nun etkisi altına girdiler.¹⁴ Burada karşılaştıkları tarihsiciliği (*historicism*) ve görgül-deneyisel (*empirical*) yaklaşımı benimsediler; klasik kuramın soyut evreninden uzak durdular. Almanlar, klasik İngiliz liberalizminin Manchester Okulu gibi radikal temsilcilerini ve onların laissez-faire'ci politika çözümlerini küçümseyerek ekonomide devletin – birbiriyle çatışan çıkarları uyumlaştırmak, onlara aracılık etmek ve sanayi kapitalizminin yarattığı toplumsal yaralara merhem olmak gibi – hayati rollerine dikkat çekiyorlardı. Bütün bunların toplumsal reform yanlısı fikirlere aç yeni kuşağın hoşuna gitmiş olması sürpriz sayılmazdı. Nitekim ABD'ye geri dönerken bütün bu (piyasaların kamu yararına düzenlemesini öngören

¹⁴ Alman Tarihsel Okulu'nun başlıca temsilcileri, tarihsel gelişimi, evrimi ve eleştirisi için bkz. Önder (2015) ve Millios (2022).

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

sosyal-demokratik) fikirleri de yanlarında götürerek bir tür Amerikan Tarihsel Okulu'nun temellerini atmış oldular.¹⁵ Milonakis & Fine'a göre de Alman Tarihsel Okulu ile Amerikan Kurumsalcılığı arasındaki bağlantı doğrudandı: "[Tarihsel Okul] bir ardıl doğurduysa, bunun Avrupa'da değil Amerika'da bulunacağına şüphe yoktur. Zira Avrupa'da *tarihsel iktisat* zemin kaybederken, tümevarımcılık ve görgülcülük/deneycilik Atlantığın diğer yakasında Amerikan kurumsalcılığı biçiminde yeni bir yaşam alanı kazanıyordu" (Milonakis & Fine, 2009: 158).

Bu kuşağın Almanya deneyimi onlara iktisatçıların bir grup hevesli amatörden çok daha fazlası olabileceklerini ve toplumsal hiyerarşinin üst basamaklarında – üniversite profesörleri, hükümet danışmanları ve kamusal entelektüeller olarak yüksek kariyerli – profesyoneller olabileceklerini de gösterdi. Sonuçta, Yeni Nesil ABD'de *iktisat mesleğinin profesyonelleşmesi* noktasında etkili oldu. Amerikan üniversite sisteminin dönüşümünü sağlamak en büyük başarılarındandı. 1870'lerin başlarında Amerikan üniversitelerinde İktisat ve diğer sosyal bilimler – yani bir bütün olarak modern disiplinler – mevcut değildi. Savaştan sonra ülkenin zenginleşmesi, üniversitelerin genişlemesi, emek uzmanlaşırken bilginin artışı bağımsız sosyal bilim disiplinlerinin kurulmasının yolunu açtı. 1890'ların sonuna gelindiğinde ise Amerikan üniversitelerinin çoğunda artık birer iktisat bölümü vardı (Ross, 1991: 53). Almanya'dan aldıkları dereceleriyle Amerikan tarihsiciliğinin yeni neslinin temsilcileri, Yıldızlı Çağın ürünü Johns Hopkins (1876), Stanford (1885) ve Chicago (1892) gibi yenilerinin yanı sıra Harvard, Yale, Columbia, Pennsylvania ve Wisconsin gibi en köklü ve prestijli üniversitelerin de iktisat bölümlerini doldurdular. Böylelikle Amerika'da akademik iktisat Anglo-Sakson köklerinden uzaklaşıp Alman modelinin araştırma odaklı tarzına yönelmiş oldu. Nitekim Amerikan İktisat Derneği (AEA) de 1885 yılında yeni nesil iktisatçılar öncülüğünde, Almanların *Verein für Socialpolitik* (Sosyal Politika Derneği) modelinden esinlenilerek kurulmuştu (bkz. Ely, 1919; ayrıca Hudson, 2010: xix-xi).

Alman Tarihsel Okul'un etkileri Amerikan iktisadı üzerinde hissedilmeye başladığında, iktisadın fiyat teorisinin ötesine geçerek tarih, sosyoloji, siyaset ve psikolojinin katkılarından yararlanma yönünde girişimler söz konusu olmuş, ancak bunlar başarısızlıkla sonuçlanmıştı. 1890'larla beraber neoklasik fiyat teorisi çeşitli mecralardan yükselen ve "dar kapsamlılığı", "statik-tümdengelimci yönteminin yetersizliği", "psikolojik, kültürel ve tarihsel temellerin zayıflığı" ve "sosyal problemlere karşı duyarsızlığı" gibi konulara odaklanan sert eleştirilerin etkisiyle bir hayli yıpranmıştı. Bu yeni modelin ifade ettiği kurumsal ve kültürel dönüşümün köklü bir eleştirisini geliştirmek bağlamında Amerikan Kurumsalcı geleneğinin ve bu gelenek içerisinde dahi ayrık bir noktada duran Veblen'in katkısı büyüktü (Özçelik & Özveren, 2015; Şenalp, 2016). İşte Norveçli göçmen bir ailenin çocuğu olarak ABD'de yetişen (*homegrown*) bir iktisatçı/felsefeci olarak Veblen'in radikal fikirlerine ve izleyicilerine Amerikan akademisi içerisinde (bir süreliğine de olsa) etkili olma fırsatı sağlayan böylesine çoğulcu bir ortamdı.¹⁶

¹⁵ Bu süreçte Friedrich List'in –1820'li ve 30'lu yıllarda ABD'de geliştirdiği – fikirlerinin ve aşağıda tartışacağımız Henry Carey'in de babası olan Mathew Carey'nin Philadelphia çevresi ile birlikte çok önemli rol oynadığının altını çizmekte yarar var.

¹⁶ Bu dinamiğin kurumsalcılığın yükselişinde rol oynadığı tartışmasız bir olgudur; ancak yeni neslin reformcu potansiyelinin belirli bir sınırı olduğu da unutulmamalıdır. Perelman'a (2015: 35-38) göre çoğu *sisteme yabancı olmayan* bu iktisatçıların "anlayışları Smith'ten ziyade J. P. Morgan'a yakındır". Almanya'nın gelişimi ekonomiyi kontrol eden dev kartellerle yakın işbirliği içerisinde yeni bilimsel bilgiler yaratan güçlü bir yükseköğretim

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

4.2. Korumacılık vs. *Laissez Faire*: “Amerikan Okulu” Etkisi

Kurumsalcılığı besleyen ikinci birçok önemli damar, 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Amerikan iktisat düşüncesi içerisinde etkili olmayı başarmasına rağmen sonradan adeta unutulmuş bir gelenek olan *Amerikan Siyasal İktisat Okulu*'dur (kısaca 'Amerikan Okulu'). İngiliz siyasal iktisadının Ricardocu ve Mathusçü çizgisinin “Amerikan sisteminin” gerçeklerine uymadığını savunan Henry Charles Carey (1793-1879), yüzyılın sonlarına doğru *bu okulun*¹⁷ öncü ismi olarak sivrilmmişti. Takipçileriyle birlikte Alexander Hamilton'un korumacı-milliyetçi fikirlerinden etkilenen Carey, sanayi burjuvazisinin çıkarlarını savunuyor; tekelleri ve tekeli eğilimleri çağın illetlerinden birisi olarak kabul ediyor; lakin bu sonuncusunun sebebi olarak İngiltere'yi ve savunduğu/dayattığı serbest ticaret rejimini görüyordu. *Amerikan Sanayiini Koruma Derneği*'nin de kurucusuydu (Helleiner, 2019: 15; Hudson, 2010). Bu sebeple Carey ve Sistem iktisatçılarının İngiltere'yle rekabet edebilmek için tarifeleri yüksek tutmak isteyen Kuzeyli sanayici kapitalistlerin gözdesi olmaları doğaldı.

Carey, görünürde, Marx'a ve fikirlerine ilginç bir şekilde saygı duyuyordu; hatta ona iki adet kitabının [*Harmony of Interest* (1856) ve *Slave Trade: Domestic and Foreign* (1872)] birer kopyasını yollamıştı. Burada ilginç olan Carey'in pek çok metninde sosyalizme karşı düşmanca tutumlar sergilemiş olmasına rağmen Marx'la iletişime geçmiş olmasıydı. *Grundrisse*'de ve Engels'le çeşitli yazışmalarında, Marx'ın, Carey'deki korumacılık/devlet müdahalesi yanlısı ve sınıflar-arası uyum vurgulu 'vulger' burjuva fikirler üzerine bazı eleştirel notlar düşmüş olması şaşırtıcı değildir (Marx, 1973: 883-93). Bu ikisinin yolları *New York Daily Tribune* gazetesinde kesişmiştir. Marx, o sıralarda Londra'da yaşamakta olduğu halde, çoğu ekonomi ve finans üzerine makaleleriyle aynı gazetenin çok okunan yazarlarından. Misyonu, kendi deyimiyle, “burjuvaziye kapitalizmi öğretmektir!” Whiglerin önemli isimlerinden Carey'in ise gazetenin yayın politikaları üzerinde – adeta bir gölge editör gibi – büyük etkisi olduğu bilinmektedir. Engels'le yazışmalarından anlaşıldığı kadarıyla Marx, gazetede yazılarına son verilmesi sürecini *Tribune*'ün giderek “korumacılık yanlısı” bir tutum almasıyla yani Carey'in muhtemel bir müdahalesiyle ilişkilendiriyordu.¹⁸ Bu duruma canı bir hayli sıkılmış olmasına rağmen, onu hala *Yankee*'lerin yegâne kayda değer iktisatçısı olarak görüyordu (Perelman, 1987: 24).¹⁹ Marx'a göre gazete takınmaya çalıştığı 'sözüm ona sosyalist' tutumlara rağmen, gerçekte

sistemine dayanıyordu. Neoklasik teorinin saf haline muhalefetleri önemli olmakla birlikte sisteme bağlılıkları, bu neslin temsilcisi iktisatçıların – Veblen'in aksine – zamanla ana akımla barışmaları sonucunu doğuracaktır.

¹⁷ Ayrıca 19. yüzyıl Amerikan iktisadi düşüncesi içerisinde 'Amerikan Okulu' ve 'korumacılık' tartışması üzerine çok kapsamlı bir çalışma için bkz. Hudson (2010).

¹⁸ Bilindiği gibi Marx da (tıpkı Veblen gibi) ne korumacılık ne de serbest ticaret savunucusudur; ancak sanayi kapitalizmine uygun düşen politikanın serbestlik olduğu görüşündedir. Olguya emek ve sömürü perspektifinden yaklaştığından, serbest ticaretin kapitalist açısından artı-değer oranını yükselten niteliğine vurgu yapmıştır. Daha da önemlisi serbest ticaret üretim alanının genişlemesi ve sermaye birikiminin hızlanması demektir ki bu kapitalist için iyi bir şeydir. Sömürgelerle ticaret de son tahlilde kapitalist toplumsal üretim ilişkilerinin yayılması ve bir dünya pazarının oluşması anlamına gelir ki bu da son tahlilde işçi sınıfı enternasyonalizmi için iyi bir şeydir. Bu coğrafyalarda modern toplumsal sınıfların ve sınıf mücadelelerinin ortaya çıkması bir dünya devrimi için elverişli koşulları yaratabilir. Marx'ın serbest ticaret konusundaki bu görüşleri Avrupa-merkezci niteliği ve sömürgeciliği meşru gösterdiği gerekçesiyle eleştirilmiştir (bkz. Larrain, 1995; Anderson, 2018).

¹⁹ Klasik siyasal iktisada sert eleştirileri olmasına rağmen Carey, muhafazakâr tutumu sebebiyle Amerikan'daki sol eğilimli muhalif iktisatçıları için fazlaca cazip bir figür değildi; ancak, Avrupa solu içerisinde ona ilgi gösteren Duhring gibi önemli isimler vardı (Perelman, 1999: 281-2).

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

korumacılık politikaları yanlısı Kuzeyli sanayi burjuvazisinin çıkarlarını seslendiriyordu. Kaldı ki İç Savaş sonrasında ABD, sanayi ve ticarete dünyanın en fazla korumacı ülkesi olarak dikkat çekecekti.²⁰ Dünya Savaşı'na uzanan süreçte ise laissez-faire doktrininin hem eski hem de yeni alternatifleri ortaya çıkmıştı. Carey'nin *Unity of Law*'u 1872'de yayınlanmıştı ve onunla birlikte Peshine Smith gibi *Amerikan Sistemi* savunucuları oldukça aktifti. Ülkedeki emekçi örgütleri, ilerici ve popülist sosyal güçler ile Amerikan sosyalistlerinin de içinde bulunduğu bir dizi politik hareket, bu süreçte laissez faire'e meydan okumak için ortaya çıkmıştı. Akademide ise laissez-faire karşıtı fikirleriyle Lester Ward gibiler Amerikan sosyolojisinde önemli figürler haline geldi (Gibson, 2011: 44; ayrıca bkz. Ross, 1991: 44-50).

1930'ların ilk yıllarına kadar Amerikan sanayi ve tarımını biçimlendiren doktrin büyük ölçüde korumacılık olmasına rağmen, bu politikaların en hararetli savunucusu olan Amerikan Okulu'nun temsilcileri ülkenin siyasi ve iktisadi düşünce tarihi üzerine yapılan çalışmalarda göz ardı edilmiş olması ilginçtir. Adları geçtiğinde ise çoğu zaman ABD'nin sanayi ve ticarete bir dünya gücü olarak yükselişindeki 'tasarlayıcı' rolleriyle değil de Demokrat Parti'nin ve 'kurucu babaların' Lockecu (Lockean) hegemonik söyleminin dışında kalan birer *anomali* olarak zikredildiklerini görüyoruz. Oysa Cumhuriyetçilerin (ve daha önce Whiglerin) de belirli ekonomi programları vardı ve işin aslı bunlar Ricardocu ve Malthusçu doktrinlere fazlasıyla bağlı Demokratlardan çok daha gerçekçi ve görgül açıdan geçerli programlardı (Hudson, 2010: vii; ayrıca bkz. Oğuz, 2016). Akademik olarak bakıldığında korumacılık doktrini, iktisadi teorileştirmek bağlamında, kamu politikaları ve teknolojiye 'dışsal' değil merkezi roller atfederek egemen iktisadın dar kapsamının ötesine geçmekte idi. Amerikan Okulu, verimliliği artırmak için ücretler ve fiyatların – emeğin yükselen hayat ve eğitim standartlarını ve artan sermaye hareketliliğini sürdürebilmek için – yeterince yüksek olması gerektiğini vurgulamıştı. 1960'larda karşılaştığı bu gelenek için Michael Hudson, "Birleşik Devletler'in bir zamanların Avrupası'ndan toplumsal ve entelektüel olarak daha seküler ve 'Yüksek Ücretler Ekonomisi' doktrini sayesinde, içinde sınıf çatışmalarından muaf, çok farklı bir iktisadi ve sosyal gelişme çizgisi kovaladığı *kayıp bir medeniyeti* keşfetmiş gibi hissetmişim" diye yazmıştır (Hudson, 2010: vii). Okul, bu şekilde klasik siyasal iktisadın doğal/kaçınılmaz gördüğü sınıf çatışmalarını neomerkantilist bir 'uluslararası çatışmalar' anlayışıyla ikame etmiş oluyordu (bkz. Helleiner, 2019; 2021a,b).²¹ Lakin böylesine 'tutucu' (sınıfsal uyuma odaklı) bir yaklaşım bile Carey ve

²⁰ İthal mallarda uygulanan tarifelerden elde edilen gelirler 19. yüzyılda Amerikan federal hükümetinin gelirleri içerisindeki en önemli kalemi oluşturmaktaydı. Ağırlıklı olarak Kuzeyli sanayicilerin menfaatine korumacılık amacıyla da kullanılan bu politika, Güney'in tarım ürünleri ihracatına dayalı endüstrilerinde maliyetlerin artmasına yol açıyordu. Korumacılık ve tarifeler meselesi İç Savaş öncesinde kölecilik uygulamalarıyla birlikte politik tartışmaların merkezinde yer aldı. Güneyli toprak sahipleri ve üreticilerin pamuk, tütün ve pirinç gibi mallarının başlıca alıcısı ve ithalatının da kaynağı Britanya idi (Dowd, 2008: 55). Dolayısıyla Smith'çi/Ricardo'cu ya da Jefferson'cu bir 'serbest ticaret' liberalizmini savundular. Kaldı ki bu sektörler için can alıcı önem taşıyan köle ticareti de serbest piyasada yürüyordu. Kuzeydoğu'lu sanayici kapitalistler ise yerli 'bebek sanayileri'ni Britanya'yla rekabetten korumak için Hamilton'cu (yani korumacı) milli bir politikada ısrar ettiler. Dolayısıyla, Amerikan İç Savaşı, büyük ölçüde Amerikan egemen sınıflarının bu iki farklı ticaret rejimini (korumacılık vs. 'görelî' serbest ticaret) savunan unsurları arasındaki bir çatışma olarak tarihe geçti. Dowd'a göre "korumacılık böylece 19. yüzyıl boyunca devam ederek Almanya, Fransa, İtalya, Japonya ve onlarla birlikte Britanya ve Kanada'yı içeren, bugünün hâkimi Yediler Grubunu (G7) ortaya çıkardı" (2008: 55-6).

²¹ Carey, örneğin, Ricardo'nun rant teorisinin üç temel iddiası tartışmaya açmak istemişti. Bunlardan ilki en verimli toprakların daha az verimli olanlardan önce kullanıma açılacağı varsayımıydı ki o bunun tam tersini iddia etmişti.

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

izleyicilerinin zamanla unutulmasını engelleyemedi. 20. yüzyılda dünyanın baskın ekonomik gücü haline geldikten sonra, tıpkı kendi zamanında İngiltere'nin yaptığı gibi, 'geriden gelen' olduğu ve öndekini 'yakalama çabası' (*catch-up drive*) sarf ettiği dönemlerde uygulanan – ve artık birer anomali olarak – görülen politikalar hafızalardan silinmek istenmiştir.²² Amerikan Okulu'nun ve canıgönülden savunduğu korumacı doktrinlerin başına gelen basitçe bundan ibarettir. Cari piyasa fiyatları, gelirler ve verimlilik vurgulu serbest ticarete alternatif bir doktrin oluşturmaya çalışırken, Amerikan Okulu kendi iktisadi mantığını piyasa fiyatlarıyla ifade edilmeyen uzun dönemli bir gelişme düşüncesine odaklanarak genişletti. Bu ise toprak ve kaynaklardaki azalmayı, sermayenin verimliliği ve teknoloji tartışmasıyla altyapı ve eğitim yatırımlarını dikkate alan iktisadi analizlerin Amerika'da 'kurumsalçı' bir çizgide gelişmesine yol açmıştır (Hudson, 2010: xix).²³

20. yüzyılda bu bağlantıya dikkat çeken çok sayıda çalışma mevcuttur. Örneğin, Carey'in kurumsal iktisat ve gelişme kuramlarının sosyal ilerleme fikrine dayandığını belirten Stow Persons şunları yazmaktadır: "İktisatçı Henry C. Carey, Thorstein Veblen'in teorilerini andıran bir akıl yürütme tarzında, Homo Sapiens'i diğer hayvanlardan ayıran bir *ilerleme içgüdü*sü saptadı (...) Henry Carey böylece *ilerlemeye olan inancın* iktisadi ve endüstriyel faaliyetler için itici bir güç olduğunu gördü" (1958: 156, vurgular benim). Benzer şekilde Broadus Mitchell'a göre "[İ]ktisadi tahlillerde Veblen'in – sosyalistler dışında – bir öncülünü arayacak isek, o kişi Carey'den başkası olamazdı" (1966: 193). Allan Gruchy ise Michael Hudson'un (2010 [1975]) bu yazıda da çok yararlandığımız Amerikan Okulu'nun gelişimini konu alan kitabı hakkında şöyle yazmıştır: "Amerikan Okulu, Henry C. Carey'den Simon N. Patten'e uzanan uzun bir heterodoks iktisatçılar dizgesini kapsamaktadır" (Gruchy, 1977: 147). Anılan grubun dışında olmayan Veblen de benzer şekilde, yüzyılın ilk üçteyi boyu gelişen (Amerikan Okulu başta olmak üzere) Ortodoks olmayan iktisat teorilerinin çoğundan etkilenmiştir (Vaughn, 2003: 681-3).

4.3. Yönetimsel sınıf ve ideolojisinin yükselişi: Veblen, Burnham ve Berle/Means

Kurumsalcılığın ABD'de neden başarılı olduğunu anlamak için bu okulun savunduğu (ve/ya onu sahiplenen) toplumsal sınıfların/güçlerin neler olduğuna da bakmak gerekir. Robert W. Cox'un

İkincisi, rantın, nüfus artışı daha verimsiz arazilerin kullanımını gerektirdiğinde, daha verimli olanın "orijinal ve yok edilemez güçleri" için yapılan bir ödeme olarak tanımlanmasına idi. Oysa Carey, rantın toprağa insanların üzerinde/çevresinde yoğunlaşmasından kaynaklanan *durum avantajları* için ödendiğini düşünüyordu. Üçüncü itirazı toprak sahiplerine ödenen rant miktarı arttıkça, işçi ücretlerinin düşeceği görüşüne yönelikti. Carey, bunun yerine, rantın nüfusun yoğunlaşmasıyla artacağını ve emekçilerin hem mutlak anlamda hem de toprak sahiplerine kıyasla daha iyi durumda olacağını öne sürmüştü. Dolayısıyla rantın artması, Ricardo'nun tersine, bir çatışmayı değil toprak sahipleri ve emekçiler arasındaki "mükemmel bir çıkar uyumunu" gösterir idi (Meardon, 2015: 307-8).

²² Bu konuda yetkin bir çözümleme için bkz. Kaymak (2016).

²³ Bu çizgi aynı zamanda piyasa güçlerinin – ilgili politik bağlamlardaki – sosyalist ve İlerici Dönem eleştirileriyle el ele gelişti. Bu eleştirilerin ikisi de piyasa güçlerinin biçimlenmesinde, Demokratik Parti liderliği ile en eski ve itibarlı (ancak İngiliz hayranı) kolejlerde okutulan serbest ticaret müfredatları tarafından savunulan bireyselci çizgiye karşı, hükümetlerin daha fazla rol oynamasını savunuyordu. Bu noktada Veblen'in korumacılığın olumsuz sonuçları hakkındaki görüşlerine yukarıda 'sabotaj' bahsinde değinmiştik. Lakin o katışıksız bir serbest ticaret yanlısı da değildi. Barışçıl sanayi güçlerinin gelişimi için toplumların birbirinden özgürce 'ödünc alabilmesi' elbette önemli idi; ancak her ikisi de yağmacı dürtü, alışkanlık ve kurumların uzantısı olan mevcut kapitalist rekabet sistemi ile milliyetçilik ve militarizmden beslenen emperyalizm böyle bir gelişmeye asla müsaade etmezdi. Veblen'in serbest ticaret ve emperyalizm konudaki görüşleri için bkz. Veblen (1915, 1917)

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

(1981) hatırlattığı gibi teoriler, “daima birileri ve belirli amaçlar için” var olagelmışler ise sorulması gereken şudur: ‘Amerikan Kurumsalcılığı,’ ‘Eski Kurumsal İktisat,’ ‘Evrimsel İktisat’ vb. terimlerle ifade edilen bu eleştirel siyasal iktisat okul geleneği *kimler için, hangi amaçlara hizmet etmek için* ortaya çıkmıştır?” Veblen, çok açıktır ki, Yıldızlı Çağ’da büyük bir hızla büyüyen rantıye kesimlerinin, görgüsüz ve aç gözlü yeni yetme zenginlerin, J.P. Morgan, Carnegie, Rockefeller ve Vanderbilt gibi doymak bilmez kodamanların çıkarlarını savunmadı; ancak büyüyen işçinin sınıfının örgütlü mücadelesine de her zaman mesafeliydi. Bu sebeple çoğu araştırmacı için Veblen’i ve Amerikan Kurumsalcılığını belirli bir politik çizgiye oturtmak hiç kolay olmadı. Zengin sınıfların israfçı ve gösterişli tüketimciliğini ve parasal kültürünü hicvederken *radikal; Teknisyenler Sovyeti*’ne, mühendisler ve mühendislik etkinliğine aşırı anlamlar yüklerken ise *teknokratik seçkin*ci bir kimse olarak algılandı ve eleştirildi (Tilman, 1992). Yaşadıklarını, *örgütsüz bir küçük burjuva radikalinin trajik özyıkım* hikâyesinden ibaret görenler de vardı (Heilbroner, 2003; ayrıca bkz. Boulding, 1957). Ben ise bu kısımda Veblen’in fikirleri ve Amerikan Kurumsalcılığının genel olarak “sol yönetimsellik” (*left managerialism*) diyebileceğimiz bir çerçeveye oturduğunu; Amerikan akademisi, araştırma enstitüleri ve hükümet organlarındaki kurumsalcı dönüşün, ‘yönetimsel sınıfın’ (*managerial class*) yükselişi tartışmalarından ayrı ele alınamayacağını öne süreceğim. Zira Yeni Düzen yıllarında Rexford Tugwell, Mordecai Ezekiel, Isador Lubin, Clarence Ayres, J. K. Galbraith, John R. Commons ve Thurman Arnold gibi güçlü kurumsalcı isimler politika-yapıcılık ve danışmanlık hizmetleriyle Amerikan ulusal politikaları üzerinde etkinliklerini bir hayli arttırmışlardı. Veblen’in bu isimler üzerinden Yeni Düzen’in hem (Marksist-olmayan) solundaki hem de sağındaki (Yeni Düzen liberalizmi) hareketleri etkilediğini savunan tarihçiler söz konusudur (bkz. Tilman, 1988: 156, 167; ayrıca Tilman, 2008).²⁴

Veblen’i ve Commons ve Mitchell gibi izleyicilerini ‘ilerici’ teknokrat ve idarecilerin sözcüsü organik aydınlar olarak tanımlamak; bunun karşıtı olan bazı entelektüel eğilimlerin ve sınıf konumlarının olduğunu örtük biçimde kabul etmek demektir. Aynı kesitte Kıta Avrupası’nda Pareto, Michels ve Mosca gibi isimler teknokrasi yanlısı elit kuramlarını geliştirmekteydiler. Ancak, bu isimlerin geniş halk kitlelerinin demokratik taleplerini (onları sosyalizmden uzak tutarak) etkisiz kılacak fikirlerin yaygınlaşmasında *yeni orta sınıfların* özgül rollerini tayin etmek gibi başka dertleri daha vardı. Anılan geleneğin bir diğer özelliği (Mosca’yı saymazsak) Avrupa’da yükselen faşizme karşı besledikleri sempatiydi. Bu sebeple Veblen ve izleyicilerinin kurumsalcı yaklaşımları, Pareto ve Michels gibi isimlerin faşizmi destekleyen görüşlerine (ve elbette Marksizm/Leninizm gibi radikal fikirlere) karşı bir “sol yönetimsellik” çerçevesinde ele alınabilir. Yani yönetimsellik düşüncesi kapitalizmin *eşitsiz ve bileşik* geliştiren doğasının bir başka tezahürü olarak, Eski Kıta’da faşizmi desteklerken Yeni Dünya’da liberal bir Yeni Düzen ilericiliğine (*New Deal Progressivism*) kapı aralamakta idi (bkz. Van der Pijl, 2005).

‘Yönetimsel devrim’ kuramı, modern kapitalizmin yapısında meydana gelen ve yazının önceki kısımlarında da değinilen tarihi bir değişime işaret etmiştir. Bu değişimin şüphesiz en çarpıcı yanı modern şirketteki “sahiplik ve kontrol süreçlerinin birbirinden ayrılması” olgusu idi.

²⁴ Tilman’a göre Yeni Düzen’in çok sayıda sağ kanat politikacısı ve bürokratinin Veblen’e ve çalışmalarına dönük sempatik ilgisi onun yazılarındaki üslubunu ve dolayısıyla gerçek fikirlerini tam olarak anlamamış olmalarından kaynaklanmaktadır. Aksi halde, “hiçbiri Veblen’ci programları takip etmeyi önermezdi” diye yazmıştır (Tilman, 1988: 167-8).

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscaeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

İşletme tarihi yazınında şirketleri gerçekte kontrol edenlerin kimler olduğu üzerine bu uzun tartışmanın bir tarafında ‘profesyonel yöneticiler,’ diğerinde ise ‘hissedarlar çıkarları’ yani ‘mülkiyet sahipleri’ bulunuyordu. İlginç bir şekilde ilki lehine tezler ortaya atan en önemli isimleri etkileyenlerin arasında *malının başında olmayan mülk sahipliği* kavramını geliştiren ve çalışmalarında ‘sanayi’ ile ‘işletmeyi’ uzlaşmaz derin bir karşıtlık içinde gören Veblen vardı.²⁵ ABD’de 19. yüzyıl kapitalizmiyle özdeşleşen ‘seçkin iş adamı’na (*business elite*) karşı, 1933 ve 1940 yılları arasında (Yeni Düzen’de) *şirket yöneticilerinin* yükselişte olduğu vurgulanıyordu. Bu, şüphesiz ki Amerikan toplumunun tarihindeki en önemli gelişmelerden birisiydi; çünkü “yönetimsel sınıf, iktisadi güçleri toplumdaki herkesin iyiliğine olacak şekilde yönlendirecek” bilinçteydi (Sutton vd., 1956: 33-34). Bu görüşü benimseyen bazı yorumcular siyasal sisteminin de yükselen bir ‘teknokratlar sınıfının’ hâkimiyeti altında girdiğini öne sürmüştü ve 1914’te başlayan ve Büyük Savaş’tan sonra devam eden süreçte kapitalizmin yönetimsellik adı verilen yeni bir sosyal sistemle yer değiştirdiğini iddia edebilmişlerdir (bkz. Chandler, 1977).²⁶

Teknokratların ve yöneticilerin ekonomik sistemin komuta merkezinde mülkiyet sahiplerinin yerini alabileceğini öngören *yönetimsellik düşüncesi*, Saint Simon’a ve Auguste Comte’a kadar uzanır. Bu isimler bir yandan kapitalist piyasa anarşisini eleştirirken, diğer yandan toplumsal meselelerin yönetimi için *akılcı* bir bilimsel düzene ve bu düzeni inşa edecek *bilim insanlarına* ihtiyaç olduğunu savunmuşlardır (Eyal vd., 1997: 63). Bu düşünce, 20 yüzyılın ilk yıllarında ABD’de Veblen ve bir ölçüde Frederick W. Taylor gibi İlerici Dönem figürlerince yeniden dile gelecektir. Ancak, bu meselenin yakıcı bir politik sorun bağlamında ve teorik bir disiplin içerisinde ele alındığı asıl yer Avrupa’ydı. Devlet sosyalizminin belirli koşullarda yozlaşarak, iktidarın birtakım ‘bürokratik seçkinler’ veya ‘yeni bir sınıf’ tarafından uygulandığı bir sisteme dönüşebileceği teorisinin kökeninde Mikhail Bakunin’in 1870-1873 yıllarında yazdığı meşhur Marx eleştirisi vardır. Kuram, sonraları Leon Troçki’nin *İhanete Uğrayan Devrim* (1937)’deki Stalinizm reddiyesi ile özdeşleşecektir. Bu elbette Troçki’nin aşağıda bazılarına değindiğimiz ‘Yeni Sınıf’ kuramcılarının birisi olduğu anlamına gelmemekle birlikte, Sovyetler Birliği’ni bürokratik bir sınıf tarafından yönetilen bir toplum olarak tanımlayan ilk teorilerin o dönemin Troçkistleri tarafından ortaya atıldığını unutmamakta yarar vardır (Biggart, 1990: 265).

Bu noktada, 30’larda Troçkist yönelimli Amerikan Sosyalist İşçi Partisi’nin liderlerinden olup, 1939’da keskin bir dönüşle sağ/muhafazakâr bir pozisyona geçen, bir süre CIA hesabına da çalışan ve günümüz Amerikan *Yeni-Muhafazakârlığının* öncüsü olarak kabul edilen James Burnham’ın çalışmaları çok önemlidir. Anılan ‘Yeni Sınıf’ teorisyenlerinin ABD’deki en tutucu temsilcilerinden olan Burnham, ünlü kitabı *Managerial Revolution*’da (1941) kapitalistlerin seyahatler, eğlence, cemiyet hayatı gibi sebeplerle işlerinin başından uzaklaştıkça ülkede gücün kademeli olarak yeni *yönetimsel sınıfa* doğru kaydığını öne sürmüştür. Burnham’a göre

²⁵ Ekonominin sabote edilmesini mal sahiplerinin yozlaşmış kâr hırslarına bağlayan Veblen (2011 [1921]) üretim verimliliği, eşitlik ve ilerlemenin *sahici bir biçimde* ancak mühendisler tarafından savunulabileceği görüşündeydi. Sosyalizmin ABD’deki olası bir zaferinde, başat aktör olarak da Amerikan işçi sınıfını değil, üretime ilgisini sahici bulduğu mühendisleri ve “teknisyenler Sovyeti”ni (*Soviet of technicians*) işaret etti. İlginç bir şekilde fikirleri, modern kapitalizmin yönetimsel/teknik kadrolarının görevleriyle ‘organik olarak’ ilişkiliydi. Bu kadrolar hacim ve kapasite açısından büyüdükçe, Veblen ve Amerikan kurumsalcılığının entelektüel etkisi muhtemelen kendisinin pek de onaylamayacağı bir şekilde artmıştı. Kendisinin teknisyenlere/mühendislere ve etkinliklerine atfettiği olumlu roller iyi bilinmekle birlikte ‘idareciler’ söz konusu olduğunda aynısını söylemek mümkün değildir.

²⁶ Daha yakın tarihli bir tartışma için ise bkz. Duménil & Lévy (2018).

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

küçük ölçekli işletmeler ve görece küçük parlamenter devlet düzenlerine dayanan 19. yüzyıl burjuva medeniyeti, yönetici sınıflarını dev şirketlerin profesyonel yöneticileriyle asker ve sivil bürokratların (teknokratların) teşkil ettiği yeni bir sömürücü topluma doğru eviriliyordu. Doğrusu bu, ne kapitalist ne de sosyalist bir toplumdur. Yönetimsel toplumda özel mülkiyet kaybolmuyor; devletin ekonomik, toplumsal ve siyasal hayatta ağırlıklı rol oynadığı radikal bir değişim yaşanıyor. Burada “üretim olanaklarının” mülkiyet hakları artık *bireylere* değil, *devlete veya kurumlara* ait olmakta idi. Kitabı, George Orwell’ın 1984 romanına doğrudan ilham vermişti. Burnham, Sovyetler Birliği’ni (Leninizizm–Stalinizm), Nazi Almanya’sını (Nazizm ve faşizm) ve Roosevelt’in *Yeni Düzen* Amerika’sını (her biri farklı gelişme aşamalarını ifade etse de) bu modern yönetimsel rejimin farklı ‘çeşitleri’ ve ‘ideolojileri’ olarak tasvir etmişti. Yönelimleri ortak: *Kapitalizmden yönetimsel topluma doğru* geçilmekte idi (Burnham, 1941: 196). Yine de Burnham’ın yönetimsel toplum tartışmasının odak noktasında özel mülkiyetten kamu/devlet mülkiyetine geçişinin veya [şirket yöneticilerinden ziyade] devlet yetkililerinden (*state officials*) oluşan yeni bir sınıfın yükselişinin bulunduğunu hatırlamakta yarar vardır.²⁷ O, Rusya ve Almanya’nın bu açıdan diğer bütün ulusların ilerisinde olduğunu ve İkinci Dünya Savaşı’nı tam da bu sebeple kazanacaklarını düşünmektedir (ayrıca bkz. Duménil & Lévy, 2018: 68).

Adolf A. Berle & Gardiner C. Means, büyük ses getiren kitapları *The Modern Corporation and Private Property*’de²⁸ (1932) ‘yönetimsel devrim’ tartışmasına Burnham’dan daha önce farklı bir yorum getirmişlerdi. Buna göre sahipleri yerine işletmelerin maaşlı çalışan idarecilerinden oluşan bir yönetimsel sınıfın – ki ikili onlara çalışmalarında ‘sanayinin prensleri’ diyordu (*ibid*, 2) – toplumun üretken varlıklarını kontrol ettiği ve mülkiyet sahiplerinin kurumsal yönetim süreçleriyle büyük ölçüde ilgisiz hale geldiği bir dönemdi söz konusu olan. Berle & Means’e göre hissedarlar giderek parçalı ve dağınık bir yapı arz ettikçe, şirket yöneticileri üzerindeki etkileri sınırlanmakta idi. Diğer bir ifadeyle finans kapital çağında kurumsal kontrol (yönetim kurulları) mekanizmalarına şirketin içerisindekiler (*corporate insiders*) hükmetmekteydi. Bu arada tarihin en büyük kapitalist krizi ABD’de patlak vermişti. Krizin etkileri tüm toplumu sarsarken militan bir işçi sınıfı mücadelesi gelişmekte idi. Roosevelt yönetimi ise yukarıda andığımız yükselen idarecilerden oluşan *çekirdek bir ekiple* birlikte, sistemi koruyabilmek için gerekli gördükleri reformlar etrafında (Yeni Düzen diye adlandırılan) bir kapitalist sınıf uzlaşısı örgütledi (Maher, 2022: 43; ayrıca bkz. Hill, 1967). Veblen’in bizzat şahit olmadığı bu süreçte,

²⁷ Burnham, iş dünyasında karşılaşılan bireyleri (1) ‘idareciler’ (*managers*), (2) ‘finansal yöneticiler’ (*finance executives*), (3) ‘finans-kapitalistler’ (*finance-capitalists*) ve (4) ‘mal sahipleri’ (*stockholders*) şeklinde tasnif etti. Burada Yeni Düzen’in yönetici sınıflarından ve Veblen’in hatalı bulunduğu yaklaşımından farklı olarak sevk ve idare işlerini hayli uzmanlık isteyen işlevler olarak görüyor ve teknik mühendislik işleriyle asla karıştırılmaması gerektiğini düşünüyordu. Mühendisler ve bilim insanları sadece vasıflı işçilerdi; idare etme, organizasyon, rehberlik, vb. ‘üstün’ meziyetleri yoktu. Finans yöneticileri ise şirketlerin bankalar, borsalar ve hissedarlar dünyasıyla olan bağlantılarını kurmakta iken şirketin hukuki ve biçimsel sahipleri – birkaç istisna dışında – hayli pasif rollerdeydi. Temettü gelirleri elde eden bu kimselerin şirket faaliyetleri üzerinde kontrolleri yoktu. Dolayısıyla ilk grubun işlevini üstlenenler (idareciler) olmaksızın üretim *teknik olarak* imkânsız idi. Diğer deyişle, finans yöneticilerinin (ikinci grup) kar elde etme işlevi, finans-kapitalistler ve hissedarların (üçüncü ve dördüncü grup) tüm işlevleri ‘teknik bir bakış açısıyla’, Burnham’a göre, bütünüyle gereksizdi (Burnham, 1941: 81-87).

²⁸ Eserin Roosevelt’in Yeni Düzen politikaları ve reformlarının birçoğuna doğrudan ilham verdiği yönünde çok sayıda yorum yapılmıştır. Örneğin, kitap *Time* dergisi tarafından “Roosevelt yönetiminin iktisadi anlamda ‘kutsal kitabı’” olarak tanımlamıştır. *The Modern Corporation*’ın çok boyutlu etkileri üzerine bkz. Hessen (1983).

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscaeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

Commons, Witte ve Perlman gibi meslektaşları/öğrencileri çok aktif roller oynadılar (Tilman, 2008; ayrıca bkz. Tilman, 1988).

5. Sonuç

Bu çalışmada egemen neoklasik iktisadın karşısında Veblen gibi uzlaşmaz, radikal bir ismin öncülüğündeki 'muhalif' bir akım olarak görülen Amerikan kurumsalcılığının Yıldızlı Çağ ve onu izleyen İlerici Dönem ve Yeni Düzen yılları boyunca Amerikan akademi ve bürokrasisinde nasıl olup da ana akım bir konum edinebilmiş olduğu göstermek istenmiştir. Anılan dönemde gözlenen son derece hızlı bir sanayileşme, 1870'lerin büyük krizinin etkisi, derinleşen gelir adaletsizliği, toplumsal muhalefetin yükselişi ve Amerika'nın bir dünya gücü olmaya evrilmesi gibi kendine özgü dinamikler, akademik mesleklerin profesyonelleşerek kurumsallaştığı bir bağlamın da ifadesi olmuştur. Kurumsalcılığın kısa süreli başarısının ardında mensuplarının sınıfsal kökenleri kadar, savundukları fikirlerin dönemin Amerikan yönetici sınıfları nezdinde neler ifade ettiği de vardır. Kurumsalcıların (Veblen'in iğneleyici üslubuyla sınırlı) radikalizmi bu açıdan genel olarak ürkütücü görülmemiştir; tersine kapitalist toplumun sürekli eşitsiz ve bileşik gelişme kalıpları üreten niteliği, tıpkı diğer başka bazı düşünce akımlar gibi kurumsalcı fikirlerin gelişimi için ABD'yi uygun bir yer haline getirmiştir. Çalışmanın kurumsalcı akımın Alman Tarihsel Okulu ve Amerikan Okulu bağlantısı üzerine olan bölümlerinde bu iddiayı destekleyen argümanlar sıralanmaktadır.

Kurumsalcı iktisadın araştırma programları rakiplerinden daha tutarlı ve ikna edici oldukları için değil, o dönemin siyasal ve iktisadi ihtiyaçlarına cevap verebildiği için ABD'nin önde gelen üniversitelerinde, Amerikan Ekonomi Derneği gibi meslek örgütlerinde yer edinebilmiştir. Veblen, Alman Tarihsel Okulu'nun izleyicileri ile Amerikan Okulu'nun sanayi burjuvazisinin çıkarları için korumacılık talep eden temsilcilerini belirli bir mesafeden izliyordu. İngiliz klasik iktisadının (değişen dozlarda) korumacılık yanlısı bir eleştirisi her iki okulun ortak noktasıydı. Belki bu sebeple kurumsalcılık bu iki okulla benzer bir noktada değerlendirilmiştir. Dönemin koşullarında ABD'de sanayi yönlü gelişimin katışıksız bir *laissez-faire liberalizmiyle* mümkün olmayacağı ortada olmakla beraber, Veblen'e göre ticaret tarifelerinin sakıncaları da açıktı. Dolayısıyla aslında Amerikan kurumsalcılığının eklektik dünyasında her zaman korumacılıktan çok daha fazlası vardı.

Son kısımda kurumsalcılığın Amerikan devletinin endüstriyel ilişkiler, eğitim, kamu, ekonomi ve sanayi politikalarının oluşumunda ve elbette akademik kurumlarda gösterdiği etkinliğin toplumsal/sınıfsal bir bağlamı olduğu gösterilmek istenmiştir. Amerikan Kurumsalcılığının "sol yönetimsellik" denilebilecek bir çerçeveye oturduğu öne sürülmektedir. Diğer bir deyişle bu yazı, Veblen ve izleyicilerinin Yeni Düzen yıllarında yükselen 'yönetimsel sınıfın' ilerici unsurlarını temsil eden – Gramsci'nin ifadesiyle – 'organik aydınlar' olduklarını iddia etmekte ve geleneğin ABD'deki başarısının en önemli nedenlerinden birisi olarak bu organik ilişkiye işaret etmektedir.

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscaeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

Kaynakça

- Adorno, T. W. (1997 [1941]). Veblen's Attack on Culture. Adorno, T. W. *Prisms* (73-93). MIT Press.
- Anderson, K. B. (2018) *Marx Sınırlarda: Etnisite, Ulus, Ulusçuluk ve Batı Dışı Toplular*. D. Gedizlioğlu (Çev.). İstanbul: Yordam.
- Backhouse, R. E. (1985). *A History of Modern Economic Analysis*. Basil-Blackwell.
- Boulding, K. (1957). A New Look at Institutionalism. *The American Economic Review*, 47(2), 1-12.
- Baş-Dinar, G. (2015). Veblen'in Analizinde Endüstriyel ve Finansal Faaliyetler Arasındaki İkilem ve Kapitalizmin İstikrarsızlığı. Öncü, A. (Ed.), *Thorstein Veblen: Kullanım Kılavuzu* (159-184).
- Berle, A. A. & Means, G. C. (1932) *Modern Corporation and Private Property*. New York: The Macmillan Co.
- Biggart, J. (1990). Alexander Bogdanov and the Theory of a 'New Class'. *The Russian Review*, 49, 265-282.
- Burnham, J. (1941). *Managerial Revolution or What is Happening in the World Now*. Putnam and Company.
- Chandler, A. D. Jr. (1977). *The Visible Hand: The Managerial Revolution in American Business*. Harvard University Press.
- Coase, R. (1984) "The New Institutional Economics," *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 140, 229-31.
- Cornehls, J. V. (2004). Veblen's Theory of Finance Capitalism and Contemporary Corporate America. *Journal of Economic Issues*, 38(1), 29-58.
- Cox, R. W. (1981). Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory. *Millenium: Journal of International Studies*, 10(2), 126-155.
- Cutler, A.T. (1938). The Ebb of Institutional Economics. *Science & Society*, 2(4), 448-470.
- Dorfman, J. (1955). The Role of the German Historical School in American Economic Thought. *The American Economic Review*, 45(2), 17-28.
- Dowd, D. (2008). *Kapitalizm ve Kapitalizmin İktisadı (Eleştirel Bir Tarih)*. C. Gerçek (Çev.). İstanbul: Yordam.
- Dugger, W. (2011). Kızıl Veblen. B. Özçorlu (Çev.), *Mühendisler ve Fiyat Sistemi* (9-10).
- Duménil, G. & Lévy, D. (2018). *Managerial Capitalism: Ownership, Management & The Coming New Mode of Production*. Pluto Press.
- Ekelund Jr., R. B. & Hebert, R. F. (2014). *A History of Economic Theory & Method* (6. Baskı). Long Grove, Illinois: Waveland.

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

- Ely, R. T. (1919). The American Economic Association 1885-1909. *American Economic Association Quarterly*, 11(1), 47-111.
- Eyal, G., Szelenyi, I. & Townsley, E. (1999). The Theory of Post-Communist Managerialism. *New Left Review*, 1/222, 60-92.
- Gibson, D. (2011). *Wealth, Power, and the Crisis of Laissez Faire Capitalism*. Palgrave Macmillan.
- Gruchy, A. G. (1977). Review of M. Hudson. *History of Political Economy*, (9), 147-150.
- Gürkan, C. (2007). Veblen, Schumpeter ve Teknoloji. Özveren, E. (Ed.), *Kurumsal İktisat* (237-281).
- Hamilton, G. G. & Petrovic, M. (2009). Thorstein Veblen and the Organization of the Capitalist Economy. P. Adler (Ed.), *The Oxford Handbook of Sociology and Organization Studies: Classical Foundations*.
- Hamilton, W. (1919). The Institutional Approach to Economic Theory. *American Economic Review*, 9(1), 309-318.
- Heilbroner, R. L. (2003). *İktisat Düşünürleri: Büyük İktisat Düşünürlerinin Yaşamları ve Fikirleri*. A. Tartanoğlu (Çev.). Ankara: Dost.
- Helleiner, E. (2019). Varieties of American Neomercantilism. *European Review of International Studies*, 6(3), 7-29.
- Helleiner, E. (2021a). The Diversity of Economic Nationalism. *New Political Economy*, 26(2), 229-238.
- Helleiner, E. (2021b). *The Neomercantilists: A Global Intellectual History*. Cornell University Press Ithaca and London.
- Herbst, J. (1965). *The German Historical School in American Scholarship: A Study in the Transfer of Culture*. Cornell University Press.
- Hessen, R. (1983). The Modern Corporation and Private Property: A Reappraisal. *The Journal of Law and Economics*, 26(2), 273-89.
- Hill, F. G. (1967). Veblen, Berle and the Modern Corporation. *The American Journal of Economics and Sociology*, 26(3), 279-295.
- Hodgson, G. M. (1996). Varieties of Capitalism and Varieties of Economic Theory. *Review of International Political Economy*, 3(3), 380-433.
- Hodgson, G. M. (2000). What is the Essence of Institutional Economics. *Journal of Economic Issues*, 34(2), 317-329.
- Hodgson, G. M. (2007a). Evolutionary and Institutional Economics as New Mainstream. *Evolutionary Institutional Economics Review*, 4(1), 7-25.
- Hudson, M. (2010 [1975]). *America's Protectionist Takeoff 1815-1914: The Neglected American School of Political Economy*. New York and London: ISLET-Verlag.

- Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscaeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880
-
- Hudson, M. & Öncü, A. (2016). *Absentee Ownership and its Discontents: Critical Essays on the Legacy of Thorstein Veblen*. New York and London: ISLET-Verlag.
- Hunt, E. K. (1979). The Importance of Thorstein Veblen for Contemporary Marxism. *Journal of Economic Issues*, 13(1), 113-140.
- Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2016) *İktisadi Düşünceler Tarihi*. V. U. Arslan (Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Jo, T. & Lee, F. S. (2015). *Marx, Veblen, and the Foundations of Heterodox Economics: Essays in Honor of John F. Henry*. Routledge.
- Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London: Macmillan and Co. Limited
- Kaufman, B. E. (2017). The Origins and Theoretical Foundation of Original Institutional Economics Reconsidered. *Journal of the History of Economic Thought*, 39(3), 293-322.
- Kaymak, M. (2016). Hegemonya Tartışmaları Işığında İngiliz ve Amerikan Hegemonyaları: Yönlendirici Hegemonyadan Kural Koyucu Hegemonyaya. *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 34(1), 63-92.
- Kitch, E. W. (1983). The Fire of Truth: A Remembrance of Law and Economics at Chicago, 1932-1970. *The Journal of Law & Economics*, 26(1), 163-234.
- Köse, A. H. & Öncü, A. (2000). *Kapitalizm, İnsanlık ve Mühendislik: Türkiye’de Mühendisler Mimarlar*. TMMOB.
- Larrain, J. (1995). *İdeoloji ve Kültürel Kimlik: Modernite ve Üçüncü Dünyanın Varlığı*. N. N. Domaniç (Çev.). Ankara: Sarmal.
- Lawson, T. (2006). The Nature of Heterodox Economics. *Cambridge Journal of Economics*, 30, 483-505.
- Marx, K. (1973). *Grundrisse: Introduction to the Critique of Political Economy*. M. Nicolaus (Çeviri ve Önsöz). Random House.
- Maher, S. (2022). *Corporate Capitalism and the Integral State: General Electric and a Century of American Power*. Palgrave Macmillan.
- Meardon, S. (2015). Henry C. Carey’s ‘Zone Theory’ and American Sectional Conflict. *Journal of the History of Economic Thought*, 37(2), 305-20.
- Millios, J. (2022). Seeking the “Spirit of Capitalism”: The German Historical School and the Controversies about the Origins of Capitalism. *International Critical Thought*, 12(1), 81-97.
- Milonakis, D. & Fine, B. (2009). *From Economics Imperialism to Freakonomics*. London: Routledge.
- Mitchell, B. (1966). *Great Economists in Their Times*. Totowa, N.J.: Littlefield, Adams & Co.
- O’Hara, P. A. (2002). The Contemporary Relevance of Thorstein Veblen’s Institutional-Evolutionary Political Economy. *History of Economics Review*, (35), 78-103.

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

- O'Hara, P. A. & Sherman, H. J. (2004). Veblen and Sweezy on Monopoly Capital, Crises, Conflict, and the State. *Journal of Economic Issues*, 38(4), 969-987.
- Oğuz, M. C. (2017). ABD'de 'Progressivism' Hareketi ve Woodrow Wilson'un Kurucu Babalar'a İtirazı. *Amme İdaresi Dergisi*, 50(1), 1-25.
- Öncü, A. (2015a). *Thorstein Veblen: Kullanım Kılavuzu*. İstanbul: Habitus.
- Öncü, A. (2015b). Bir Teknisyenler Sovyetinin Olanaklılığı Hakkında: Veblen'in Kümülatif Nedensellik Yönteminin Türkiye'ye Uygulanması. A. Öncü (Ed.), *Thorstein Veblen: Kullanım Kılavuzu* (259-286).
- Öncü, A. (2017). On the Possibility of a "Soviet of Technicians": Veblen's Cumulative Causation Applied to the Turkish Case. *Review of Radical Political Economics*, 49(1), 67-82.
- Özçelik, E. (2007). Kurumlar, Kurumsal İktisat ve Avusturya Okulu. Özveren, E. (Ed.), *Kurumsal İktisat* (201-235).
- Özçelik, E. & Özveren, E. (2015). Kurumsal İktisadın Dünü, Bugünü ve Yarını. *Ekonomik Yaklaşım*, 26(96), 17-57.
- Özveren, E. (2007b). Aralanan Karakutu. E. Özveren (Ed.), *Kurumsal İktisat* (15-43). Ankara: İmge.
- Özveren, E. (2007a). *Kurumsal İktisat*. Ankara: İmge.
- Özveren, E. (2011). (Kurumsal) İktisat–Felsefe İlişkisi: Ne Seninle Ne Sensiz. O. İşler & F. Yılmaz (Ed.), *İktisadi Felsefeyle Düşünmek* (17-38). Ankara: İmge.
- Panitch, L. & Gindin, S. (2019). *Küresel Kapitalizmin Oluşturulması: Amerikan İmparatorluğunun Siyasal İktisadi*. Ü. Şenesen (Çev.). İstanbul: Yordam.
- Perelman, M. (1987). *Karl Marx's Crisis Theory: Labor, Scarcity and Fictitious Capital*. New York: Praeger.
- Perelman, M. (1999). Henry Carey's Political-Ecological Economics: An Introduction. *Organization & Environment*, 12(3), 280-292.
- Perelman, M. (2015). Thorstein Veblen: Bir Amerikan İktisat Perspektifi. A. Öncü (Ed.), *Thorstein Veblen: Kullanım Kılavuzu* (27-54). İstanbul: Habitus.
- Persons, S. (1958). *American Minds: A History of Ideas*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Phillips, R. J. & Kinnear, D. (2004). The Twentieth Century of Institutionalism in Mainstream Economics. *Wisconsin "Government and Business" and the History of Heterodox Economics* (283-300).
- Ross, D. (1991). *The Origins of American Social Science*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rutherford, M. (2011). *The Institutional Movement in American Economics, 1918–1947*. Cambridge University Press.
- Simich, J. L. & Tilman, R. (1982). Thorstein Veblen and his Marxist Critics: An Interpretive Review. *History of Political Economy*, 14(3), 323-341.

- Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscoeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880
-
- Stone, J. & Xiaoping, L. (2016). Veblen in Twenty-First Century America: The Renewal of a Critique. *Athens Journal of Social Sciences*, 3(4), 281-298.
- Sutton, F. X., Harris, S. E., Kaysen, C. & Tobin, J. (1956). *The American Business Creed*. New York: Schocken.
- Şenalp, M. G. (2007a). Dünden Bugüne Kurumsal İktisat. Özveren, E. (Ed.), *Kurumsal İktisat* (45-92).
- Şenalp, M. G. (2007b). İktidar ve Piyasa İlişkileri Karşısında Mühendisler ve İktisatçılar: 21. Yüzyılda İktisatçıların Değişen Sınıf Konumları. *Folklor/Edebiyat*, (49), 161-180.
- Şenalp, M. G. (2012). The Unholy Marriage of Economics to Engineering. *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 37-50.
- Şenalp, M. G. (2016). Kâfirlik ve Sapkınlık Arasında Kurumsal İktisat. *İktisat ve Toplum*, (65), 24-32.
- Şenalp, M. G. (2018). *Çağdaş Kapitalizmin Parasal Kültürü ve Veblen'in Sabotaj Kavramının Güncelliği Üzerine*. <https://t24.com.tr/k24/yazi/cagdas-kapitalizmin-para-kulturu,1860> [Erişim tarihi: 22.05.2022]
- Tezel, G. (2007). Kurumsal İktisat ve 'Yeni' Bilim Tartışmaları. Özveren, E. (Ed.) *Kurumsal İktisat* (365-399).
- Tilman, R. (1988). Thorstein Veblen and the New Deal: A Reappraisal. *The Historian*, 50(2), 155-172.
- Tilman, R. (1992). *Thorstein Veblen and His Critics, 1891-1963: Conservative, Liberal and Radical Perspectives*. Princeton University Press.
- Tilman, R. (2008). John R. Commons, the New Deal and the American Tradition of Empirical Collectivism. *Journal of Economic Issues*, 17(3), 823-851.
- Valentine, R. & Baker, L. W. (2006). *Gilded Age and Progressive Era: Primary Sources*. Thomson Gale.
- Van der Pijl, K. (2005). Gramsci and Left Managerialism. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 8(4), 499-511.
- Van der Pijl, K. (2012 [1984]). *The Making of an Atlantic Ruling Class*. Verso.
- Vaughn, G. F. (2003). Institutional Economics and Community Development: The Pioneering Roles of Henry C. Carey and Van Buren Denslow. *Journal of Economic Issues*, 37(3), 681-696.
- Veblen, T. B. (1898). Why is Economics not an Evolutionary Science?. *The Quarterly Journal of Economics*, 12(4), 373-397.
- Veblen, T. B. (1906). The Socialist Economics of Karl Marx and His Followers I. *The Quarterly Journal of Economics*, (20), 575-595.
- Veblen, T. B. (1907). The Socialist Economics of Karl Marx and His Followers II. *The Quarterly Journal of Economics*, (21), 299-322.

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscaeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

Veblen, T. B. (1915). *The Imperial Germany and Industrial Revolution*. New York: The Macmillan Company.

Veblen, T. B. (1917). *An Inquiry into the Nature of Peace*. New York: The Macmillan Company.

Veblen, T. B. (1918 [1914]). *Instinct of Workmanship and the State of the Industrial Arts* (2. Baskı). New York: B. W. Huebsch.

Veblen, T. B. (1919). *The Vested Interests and the Common Man*. New York: B. W. Huebsch.

Veblen, T. B. (1924). *Absentee Ownership and Business Enterprise in Recent Times: The Case of America*. Londra: George Allen & Unwin.

Veblen, T. B. (2011 [1921]). *Mühendisler ve Fiyat Sistemi*. A. Öncü (Ed.), B. Özçorlu (Çev.). TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası.

Veblen, T. B. (2015 [1899]). *Aylak Sınıfın Teorisi: Kurumların İktisadi İncelemesi*. E. Kırmızıaltın & H. Bilir (Çev.). Ankara: Heretik.

Williamson, O. E. (1998). The Institutions of Governance. *American Economic Review*, 88(2), 75-79.

Williamson, O. E. (2000). The New Institutional Economics: Taking Stock, Looking Ahead. *Journal of Economic Literature*, 38(3), 595-613.

Yonay, Y. (1998). *The Struggle Over the Soul of Economics*. Princeton University Press.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Fiscaeconomia Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Ethics Statement: The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, Fiscaeconomia has no responsibility and all responsibility belongs to the authors of the study.

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscaeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

Original, Radical, and Managerial: Thorstein Veblen and Social Class Origins of American Institutionalism

Mehmet Gürsan Şenalp

Extended Abstract

Capitalism underwent a fundamental transformation starting with the late 19th and early 20th centuries. There was a rapid movement of the rural population towards the big cities, the emergence of new urban middle-classes, large-scale migration, the decline of small-scale enterprises in favor of giant corporations and monopolies. While the capital accumulation processes were institutionalized within the large joint stock companies, the U.S. was emerging as a great power in world politics. This period represents a crucial turning point in the history of the U.S., which has rapidly transformed into the world's largest industrial power, in many respects. For one thing, the oil and railroad industries and famous business tycoons like John D. Rockefeller and Cornelius Vanderbilt – 'robber barons' as Veblen put it – were products of this era. Being the homeland of mass production inevitably made the U.S. the homeland of giant companies. The merger processes were first seen in the railways, and with the spread of mass production, shifted to the manufacturing industry.

With marginalism and neoclassical theory, economists would find a framework that tried to understand and radically defend this new situation. Accompanying theory went hand in hand with discourses about the virtues of free competition and self-regulating markets in creating wealth and class harmony. This new discourse was static, deductive, axiomatic and based on universal laws supposedly valid in all societies, regardless of their peculiarities. By the late 1870s, however, political distinctions at the level of discourse began to rise. While a large group of economists thought that the centralization of economic power brought about by uncontrolled and unregulated economic growth did not harm the republican foundations of the American society, a second group, small but heterogeneous, believed that economic growth should be achieved through effective government interventions. It was in such an environment that academic economists in the U.S. were drawn into the debate between the neoclassical orthodoxy and the 'Institutionalist School' that challenged them. The Marxists of the day were not a part of this contention because the ideas of Marx and his followers were not yet known or poorly understood (or perhaps found frightening). Nevertheless, the view that institutionalism should not be ignored was widespread among Marxist economists, who believed that both analyses were converging on certain points. It should be noted, however, that institutionalism, characterized as a group influenced by Veblen's radical/critical ideas, was never destined to be a subject to absolute obscurity by being practically 'ignored', just in the case of Marx and his ideas. According to Veblen, private property, firm, competition, market and similar institutions were the collective, settled 'habits of thought' that emerged in the historical process. Therefore, being neglected by the mainstream theories until that day, these institutions could not be considered separately from economics. This point was central to Veblen's 'evolutionary' and 'genetic' approach against the ahistorical, static analyzes of the neoclassical economists. After all, for Veblen, the *neoclassical theory* – to use his own phrase – was basically nothing but inserting the concept of 'marginal utility' into the classical political economy of Smith, Ricardo and Mill.

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscaeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

This study's starting point is the actual relevance of Thorstein Veblen's critique of capitalist society, which came to the fore at the beginning of the last century. In other words, if Veblen were alive, I believe, he would not have taken a different angle towards the *vested interests* of the *robber barons* and the *conspicuous leisure* of our time, other than he did in his time. Let alone praising their evolutionary superiority, Veblen would probably continue his fierce condemnation to the predatory behaviors of the present-day *captains of finance and enterprise*, whose actions are deliberately *sabotaging* our material and technical evolution. After all, it is impossible to argue that in the U.S. or anywhere else the *predatory instincts* have weakened, the peaceful and constructive motives of the *instinct of workmanship* have prevailed, and the pecuniary culture and morality of the idleness have been replaced by different virtues. Presently, such phenomena as admiration for predatory skills, submission to the dominance hierarchy, and replacement of knowledge with myth and ritual are much more powerful and widespread than Veblen observed in the past. Such predatory practices and institutions as financialization, real estate speculation, tax havens, shadow banking, price inflation, extreme competition, credit manipulations, counterfeiting, sabotage of production, vilification of neighbors, the sanctification of business people, the glorification of salesmanship, and last but not least, the *conspicuous consumption* and *conspicuous waste* continue to be the indispensable elements of capitalist society. Therefore, it is not surprising that some critical economists and social scientists have always been influenced by Veblen's institutionalist/evolutionary economics. Indeed, ever-expanding international literature has long been developed on the contemporary relevance of Veblen's ideas.

This study focuses on the last quarter of the 1800s, known as the Gilded Age in the U.S., and the first half of the 20th century, namely the Progressive Era and New Deal years. In doing so, the paper first nails down the relations among some leading figures of the American institutionalists with the German Historical School and the American School of Political Economy (or American School) during the Gilded Age. It has been widely accepted that the former group was heavily influenced by the latter schools. As is known, institutionalism was able to challenge the hegemony of neoclassical economics throughout the Gilded Age and the following Progressive Era, gaining important positions in the economics departments of American universities. Thus, the first two sections of this study focus on the so-called 'American', 'original' and 'radical' aspects of institutionalism. The main concern here is to understand how could Institutional/Evolutionary Economics, chiefly represented by Veblen's biting satirical writings and radical critique of American capitalism that mostly mocked the lavish lifestyles of the *nouveau riche* of the day, be seen as powerful as neoclassical theory, and constituted a kind of 'orthodoxy' position in a country like the U.S. In seeking answers to this question, I focus on such a period of time during which the principal figures of American Institutionalism had made their appearance. The rest of the paper focuses on three distinct moments through which American Institutionalism was formed and became influential: (1) the influence of the *German Historical School through Germany-trained 'new generation' of economists*, (2) the contributions of the American School with their *protectionist/nationalist doctrines*, which was long forgotten by the mid-20th century. I attempt to address the direct relationship between institutionalism's culmination into a mainstream position in the U.S. (at least for a while) and the protectionist critique developed throughout the 19th century against the Ricardian/Malthusian classical political economy, and its *laissez-faire* doctrine. My

Şenalp, M. G. (2023). Orijinal, Radikal ve Yönetimsel: Thorstein Veblen ve Amerikan Kurumsalcılığının Toplumsal Sınıf Kökenleri. *Fiscaeconomia*, 7(1), 86-114. Doi: 10.25295/fsecon.1119880

---

discussion also aims to address (3) the social class origins and characteristics of institutionalism by trying to identify the key social class interests that it served or was appealed to. This study contends that American institutionalism can be interpreted as "left-managerialism". Hence, the vast literature on the so-called 'Managerial Revolution', which pointed to the rise of a new 'managerial class' in the private and public sectors during the 1920s and 30s in the U.S., is of crucial importance for the present paper. I argue that the American institutionalists of the day were the 'organic intellectuals,' representing some progressive elements of this newly rising class in the New Deal. It was also this organic relationship that was behind the success of institutionalism in the U.S.